

ปัญหาข้อแตกต่างในสาระสำคัญตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
มาตรา 192 วรรคสาม

THE MATERIAL DIFFERENCE UNDER THE THAI CRIMINAL PROCEDURE CODE,
SECTION 192 PARAGRAPH THREE

ชนิกานต์ สุวรรณธนรัชต์

Chanikan Suwanthanarat

นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายอาญา

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ : chanikan.suw@dome.tu.ac.th

Graduate student of Master of Laws Program in Criminal Law,

Faculty of Law, Thammasat University : chanikan.suw@dome.tu.ac.th

Received : August 8, 2022

Revised : October 4, 2022

Accepted : November 25, 2022

บทคัดย่อ

หลักการพิพากษาไม่เกินคำขอในคดีอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 วรรคแรก เป็นการกำหนดขอบเขตการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลเพื่อคุ้มครองสิทธิในการต่อสู้คดีของจำเลย กล่าวคือ ศาลไม่อาจนำข้อเท็จจริงที่นอกเหนือคำฟ้องหรือคำขอมาลงโทษจำเลยได้ ศาลต้องยกฟ้องในทุกกรณีที่ข้อเท็จจริงต่างจากฟ้อง ต่อมาเพื่อควบคุมและปราบปรามอาชญากรรม ประกอบกับการสร้างดุลยภาพในกระบวนการยุติธรรม จึงมีการกำหนดข้อยกเว้นของหลักดังกล่าว ไว้ในวรรคสอง กล่าวคือ ศาลจะลงโทษจำเลยได้ต้องปรากฏว่าข้อเท็จจริงที่ได้ในทางพิจารณาต่างกับข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำฟ้องในส่วนที่ไม่ใช่สาระสำคัญ ประกอบกับจำเลยไม่หลงต่อสู้ ซึ่งการพิจารณาวรรคสองนั้น ต้องพิจารณาควบคู่ไปกับวรรคสาม ที่ว่า “...ในกรณีที่ข้อแตกต่างนั้น เป็นเพียงรายละเอียดเกี่ยวกับเวลา หรือสถานที่กระทำความผิด หรือต่างกันระหว่างการกระทำผิดฐานลักทรัพย์ กรรโชก ฉ้อโกง ยักยอก และรับของโจร หรือต่างกันระหว่างการกระทำผิดโดยเจตนา กับประมาทมิให้ถือว่าต่างกันข้อสาระสำคัญ เว้นแต่จะปรากฏแก่ศาลว่า การที่ฟ้องผิดไปเป็นเหตุให้จำเลยหลงต่อสู้...” เพื่อให้ทราบว่าข้อแตกต่างใดถือเป็นเพียงรายละเอียด ไม่ใช่สาระสำคัญ ทำให้เกิดปัญหากรณีที่ศาลไม่อาจนำบทบัญญัติที่ไม่ได้กำหนดไว้ในวรรคสามมาพิจารณาพิพากษา ลงโทษจำเลย แม้ข้อเท็จจริงในทางพิจารณาครอบคลุมถึงองค์ประกอบความผิดก็ตาม ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2624/2541 4976/2556 831/2532 และ 4/2530 เป็นต้น

จากปัญหาดังกล่าว จึงได้มีการการศึกษาวิธีแก้ไขปัญหาข้อเท็จจริงต่างจากฟ้องในสาระสำคัญของต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศอังกฤษ และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี โดยพบว่า ประเทศอังกฤษแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยการนำข้อยกเว้นในหลัก lesser included offence มาพิจารณา ประกอบการออกกฎหมายเพื่อกำหนดข้อยกเว้นในกรณีความผิดพิเศษที่กฎหมายกำหนดให้ความผิดที่พิจารณาได้กับความผิดที่ฟ้องไม่แตกต่างกัน ศาลสามารถลงโทษจำเลยในความผิดที่ได้ในทางพิจารณาได้ และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี แก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยใช้ “หลักการกระทำในทางประวัติศาสตร์อัน

เดียวกัน” กล่าวคือ การบรรยายข้อเท็จจริงในคำฟ้องเป็นลำดับเหตุการณ์ ทำให้การคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับเวลากระทำ ความผิด หรือสถานที่ที่เกิดการกระทำ ความผิด หรือบุคคลที่ได้รับความเสียหาย หรือในข้อเท็จจริงอย่างอื่น ๆ ไม่ถือเป็นข้อเท็จจริงต่างกับฟ้องในสาระสำคัญ

ด้วยเหตุนี้ บทบัญญัติมาตรา 192 วรรคสาม จึงควรแก้ไขเพิ่มเติม โดยการนำหลักเกณฑ์การบรรยาย ข้อเท็จจริงในคำฟ้องตามลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเช่นเดียวกับสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมาใช้ และกำหนดหลักเกณฑ์การใช้ดุลพินิจเกี่ยวกับการพิจารณาข้อเท็จจริงต่างกับฟ้องของศาล โดยให้ศาลคำนึงถึงคุณธรรมทางกฎหมายเป็นสำคัญ หากข้อเท็จจริงใดที่มีคุณธรรมทางกฎหมายมุ่งคุ้มครองอย่างเดียวกัน ย่อมไม่ถือว่าแตกต่างกัน ในข้อสาระสำคัญ อันจะเป็นการแก้ไขปัญหาให้หมดสิ้นไป

คำสำคัญ

หลักการพิพากษาไม่เกินคำขอในคดีอาญา, ข้อเท็จจริงต่างจากฟ้อง, ข้อแตกต่างที่มีใช้สาระสำคัญ

ABSTRACT

The principle of non ultra petita (not beyond the pleadings) under Section 192 of the Thailand Criminal Procedure Code (TCPC) restricts the scope of court consideration and judgment to safeguard defendant rights. The court shall not consider facts unmentioned in the charge or request related sanctions against defendants. The court shall dismiss each case where facts are found to differ from lawsuits. To control and suppress crime and retain equality in judgement processes, exceptions to these principles are specified in the second paragraph, stating that courts may sanction defendants if no material differences of fact are found between trial findings and facts mentioned in lawsuits and defendants made no attempt to oppose them. The second paragraph of Section 192 of the TCPC must be considered with the third paragraph, to raise awareness of differentiating mere detail from material difference. Problems occur when courts cannot to punish defendants because the offence is not as specified in the third paragraph, although facts found in the trial are criminal element as in Supreme Court verdicts for cases No. 2624/2541, 4976/2556, 831/2532 and 4/2530, respectively.

To resolve these discrepancies, research was done on material difference in England and Germany. In England, the problem was settled by applying the exceptional principle of conviction on a lesser offence, supporting imposition of a legal exception that enables courts to sanction defendants for particular offences discovered during the trial when such facts are not seen as differing from those cited in the lawsuit. In Germany, the issue was resolved by using *geschichtlicher Vorgang* (historical precedent) on incorrect chronology or location of crimes committed, victim particulars, or other facts deriving from event sequence descriptions in lawsuits not seen as material differences.

These findings suggest that the third paragraph of Section 192 of the TCPC should be amended by applying the principle of event sequence descriptions in lawsuits, following German precedent. Thai courts

should determine criteria for distinguishing material differences between facts found during trials and those cited in lawsuits based on legal interest. Any facts subject to safeguarding under legal interest should not be deemed material differences, resolving related problems.

Keywords

Non ultra petita, Material difference, Non-material difference

1. บทนำ

หลักการพิพากษาไม่เกินคำขอในคดีอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 วรรคแรก ที่ว่า "...ห้ามมิให้พิพากษาหรือสั่งเกินคำขอหรือที่มีได้กล่าวในฟ้อง..." เป็นการกำหนดขอบเขตการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลเพื่อคุ้มครองสิทธิในการต่อสู้คดีของจำเลย กล่าวคือ ศาลไม่อาจนำข้อเท็จจริงที่นอกเหนือคำฟ้องหรือคำขอมาลงโทษจำเลยได้ เพราะเป็นการขัดต่อหลัก "การฟังความทุกฝ่าย" (Both sides must be heard) ศาลต้องยกฟ้องในทุกกรณีที่ข้อเท็จจริงต่างจากฟ้อง ด้วยเหตุนี้ การกล่าวอ้างข้อเท็จจริงในคำฟ้องคดีอาญาจะต้องปรากฏข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำทั้งหลายที่อ้างว่าจำเลยได้กระทำความผิด ข้อเท็จจริงและรายละเอียดเกี่ยวกับเวลา สถานที่ซึ่งเกิดการกระทำนั้น ๆ อีกทั้งบุคคลหรือสิ่งของที่เกี่ยวข้องด้วยพอสมควรเท่าที่จะให้จำเลยเข้าใจข้อหาได้ดี พร้อมคำขอให้ลงโทษจำเลย โดยอ้างมาตราในกฎหมายซึ่งบัญญัติว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นความผิด ตามบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 158 (5) และ (6)¹ และเพื่อควบคุมและปราบปรามอาชญากรรม ประกอบกับการสร้างดุลยภาพในกระบวนการยุติธรรม จึงมีการกำหนดข้อยกเว้นของหลักดังกล่าว ไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 วรรคสอง ที่ว่า "...เว้นแต่ข้อแตกต่างนั้นมีใช้ในข้อสาระสำคัญและทั้งจำเลยมิได้หลงต่อสู้ ศาลจะลงโทษจำเลยตามข้อเท็จจริงที่ได้ความนั้นก็ได้อ..." กล่าวคือ ศาลจะลงโทษจำเลยได้ต้องปรากฏว่าข้อเท็จจริงที่ได้ในทางพิจารณาต่างกับข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำฟ้องในส่วนที่ไม่ใช่สาระสำคัญ ประกอบกับจำเลยไม่หลงต่อสู้ ซึ่งการพิจารณาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 วรรคสอง นั้น ต้องพิจารณาควบคู่ไปกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 วรรคสาม ที่ว่า "...ในกรณีที่ข้อแตกต่างนั้น เป็นเพียงรายละเอียด เช่น เกี่ยวกับเวลา หรือสถานที่กระทำความผิด หรือต่างกันระหว่างการกระทำผิดฐานลักทรัพย์ กรรโชก ฉ้อโกง ยักยอก และรับของโจร หรือต่างกันระหว่างการกระทำผิดโดยเจตนา กับประมาทมิให้ถือว่าต่างกันในเรื่องสาระสำคัญ เว้นแต่จะปรากฏแก่ศาลว่า การที่ฟ้องผิดไปเป็นเหตุให้จำเลยหลงต่อสู้..." เพื่อให้ทราบข้อแตกต่างใดถือเป็นเพียงรายละเอียดไม่ใช่สาระสำคัญ

ทำให้เกิดปัญหาการใช้และตีความกรณีที่บางฐานความผิดเวลากระทำความผิดถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของความผิด หรือสถานที่กระทำความผิดถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของความผิด หรือฐานความผิดอาญาที่กำหนดไว้ในทางสารบัญญัติ กล่าวคือ ความผิดในประมวลกฎหมายอาญาบางฐานไม่ได้กำหนดไว้ในทางวิธีบัญญัติ กล่าวคือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 วรรคสาม หรือระหว่างการกระทำโดยเจตนา กับประมาทที่แตกต่างกันอย่างชัดเจนกลับมีการบัญญัติไว้ว่าเป็นเพียงรายละเอียด ทำให้ศาลไม่อาจพิจารณาพิพากษาลงโทษจำเลยได้ตามความผิดที่ได้กระทำจริง แม้ข้อเท็จจริงในทางพิจารณาครอบคลุมถึงองค์ประกอบความผิดก็ตาม

ด้วยเหตุนี้ บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 วรรคสาม ซึ่งบัญญัติไว้ไม่ถูกต้องและไม่สมบูรณ์ ทำให้ขัดกับหลักกฎหมายอาญา ทั้งทางสารบัญญัติและวิธีบัญญัติ และยังปรากฏปัญหา ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่จะกล่าวในบทถัดไป เป็นเหตุให้ศาลไม่อาจลงโทษจำเลยตามความผิดที่จำเลยได้กระทำ ดังนั้น จึงควรกำหนดหลักเกณฑ์การใช้ดุลพินิจของศาลในการพิจารณาว่าข้อเท็จจริงใดถือเป็นข้อแตกต่างในสาระสำคัญ โดยอาจนำมาตรการที่ประสบความสำเร็จในประเทศอังกฤษและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมา

¹ นพดล ลอยสม, 'การพิพากษาไม่เกินคำขอตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 : ศึกษากรณีการเริ่มต้นคดีด้วยการกล่าวโทษในคดีอาญาแผ่นดิน แต่ศาลพิพากษาในคดีความผิดต่อส่วนตัว' (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2557) 10.

ศึกษาและเปรียบเทียบ เพื่อให้เกิดการพัฒนาของบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192
วรรคสาม ต่อไป

2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับข้อเท็จจริงแตกต่างในสาระสำคัญ

กฎหมายอาญา เป็นกฎหมายเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของสังคม มีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาความสงบ
เรียบร้อยของสังคม หากมีการฝ่าฝืนบทบัญญัติของกฎหมาย รัฐหรือผู้เสียหายมีอำนาจฟ้องคดีอาญา โดยต้องกล่าวถึง
การกระทำที่เป็นความผิดของผู้กระทำให้มีความชัดเจน พร้อมทั้งพิสูจน์ข้อเท็จจริงตามที่ตนเองกล่าวหาผู้นั้นต่อศาล

2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับข้อเท็จจริงแตกต่างในสาระสำคัญกับฟ้อง

การพิจารณาว่าบุคคลหนึ่งบุคคลใดกระทำความผิดกฎหมายหรือไม่ จะต้องประกอบไปด้วยข้อเท็จจริงเกี่ยวกับ
การกระทำ และข้อกฎหมายที่บัญญัติว่าการกระทำนั้นเป็นความผิดหรือไม่ ขาดอย่างหนึ่งอย่างใดไม่ได้

2.1.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับข้อเท็จจริงในคดีอาญา

ข้อเท็จจริงที่ศาลนำมาพิจารณาและพิพากษาคดีนั้น เป็นข้อเท็จจริงที่คู่ความนำมากล่าวอ้าง แบ่งออกเป็นคำ
ฟ้องและคำให้การ โดยข้อเท็จจริงในคำฟ้องประกอบไปด้วยข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญของความผิดที่โจทก์กล่าวหา
แก่จำเลย แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่² 1. ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำทั้งหลายที่จำเลยได้กระทำความผิด ตามประมวล
กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 158 (5) และ 2. ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับบทบัญญัติของกฎหมายที่บัญญัติว่าการ
กระทำของจำเลยเป็นความผิด โดยให้อ้างถึงมาตราในกฎหมายว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นความผิด ตามประมวล
กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 158 (5) และในส่วนข้อเท็จจริงในคำให้การนั้น ตามประมวลกฎหมายวิธี
พิจารณาความอาญา มาตรา 172 นอกจากนี้ศาลต้องพิจารณาถึงข้อเท็จจริงที่ปรากฏในการพิจารณาคดี ได้แก่
ข้อเท็จจริงที่ได้รับการพิสูจน์โดยอาศัยพยานหลักฐาน หรือที่เรียกว่า “ข้อเท็จจริงที่พิสูจน์ได้”³

2.1.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับคำฟ้อง

ระบบการดำเนินคดีอาญาแบ่งออกเป็น 2 ระบบ กล่าวคือ

ระบบไต่สวน เป็นระบบการดำเนินคดีอาญาที่ไม่ได้แยกอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนฟ้องร้องกับหน้าที่
ในการพิจารณาพิพากษาคดีออกจากกัน จึงทำให้การดำเนินคดีอาญาขึ้นอยู่กับองค์กรหรือบุคคลคนเดียว คือ ศาล
หรือผู้พิพากษา

ระบบการดำเนินคดีอาญาโดยอาศัยคำฟ้อง เป็นระบบที่แยกอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนกับหน้าที่
ในการพิจารณาพิพากษาคดีออกจากกัน โดยอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนฟ้องเป็นหน้าที่ขององค์กรอัยการหรือ
พนักงานอัยการ ส่วนอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดีเป็นของศาล⁴ โดยแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ ดังนี้⁵

² ไพโรจน์ วายุภาพ, *ข้อเท็จจริงและการวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริง* (พิมพ์ครั้งที่ 2, ร้านหนังสือปณรัชช 2560)
56.

³ พงษ์รัตน์ เครือกลิ่น, ‘ข้อเท็จจริงต่างกับฟ้องในคดีอาญาของไทย’ (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2528) 43.

⁴ ปรีชญา บุญวุฒิ, ‘ขอบเขตการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล : ศึกษาจากวัตถุแห่งคดี’ (วิทยานิพนธ์
นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต 2561) 41-42.

⁵ เฟิงอ่าง 43-45.

รูปแบบที่ 1 ระบบกล่าวหา (Passive) กล่าวคือ เป็นการต่อสู้ระหว่างคู่ความในการค้นหาความจริง โดยศาลจะวางตัวเป็นกลางหรือวางเฉยอย่างเคร่งครัด คอยควบคุมการต่อสู้คดีของคู่ความและปรับบทลงโทษ และศาลต้องวินิจฉัยและปรับข้อกฎหมายตามข้อเท็จจริงที่ได้จากคำฟ้องหรือคำขอของคู่ความ ซึ่งประเทศที่ใช้การดำเนินคดีอาญาโดยอาศัยคำฟ้อง แบบ Passive ได้แก่ ประเทศอังกฤษ และประเทศไทย เป็นต้น และ

รูปแบบที่ 2 ระบบไต่สวน (Active) กล่าวคือ คู่ความทุกฝ่ายมีหน้าที่ในการค้นหาความจริง รวมถึงศาลมีหน้าที่ในการค้นหาความจริง โดยไม่ถือตามคำฟ้องหรือคำขอของคู่ความ โดยศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจอย่างกว้างตามหลักการค้นหาความจริงโดยศาล (Principle of Judicial Investigation) ซึ่งประเทศที่ใช้การดำเนินคดีอาญาโดยอาศัยคำฟ้อง แบบ Active ได้แก่ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

ซึ่งประเทศไทยมีระบบการดำเนินคดีอาญาโดยอาศัยคำฟ้อง คำฟ้องจึงเป็นกรอบในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล ศาลจะพิพากษาเกินคำฟ้องหรือคำขอไม่ได้ ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นต้องศึกษาความหมายและองค์ประกอบของคำฟ้องคดีอาญา เพื่อแก้ไขปัญหาข้อแตกต่างในสาระสำคัญตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 วรรคสาม

2.1.2.1 ความหมายของคำฟ้องคดีอาญา

การฟ้องคดีอาญานั้น กำหนดให้พนักงานอัยการและผู้เสียหายมีอำนาจฟ้องคดีต่อศาลกรณีผู้เสียหายดำเนินการฟ้องคดีอาญาเองนั้น ผู้เสียหายสามารถดำเนินการฟ้องคดีอาญาต่อศาลได้โดยไม่ต้องมีการสอบสวนความผิดนั้นมาก่อน⁶ ส่วนกรณีพนักงานอัยการดำเนินการฟ้องคดีนั้น จะต้องมีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน อีกทั้งการสอบสวนดังกล่าวจะต้องชอบด้วยกฎหมาย ต้องสอบสวนโดยพนักงานสอบสวนที่มีเขตอำนาจ และพนักงานสอบสวนจะต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่ถูกกล่าวหา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134 วรรคแรก ซึ่งการแจ้งข้อเท็จจริงดังกล่าวทำให้ผู้ต้องหาทราบว่ากระทำของตนนั้น เป็นความผิดในข้อหาใดเพื่อให้ผู้ต้องหาสามารถแก้ข้อกล่าวหาได้อย่างถูกต้อง⁷ โดยศาสตราจารย์ ดร. คณิต ผนนคร ได้ให้ความเห็นว่า “...ข้อหา คือ ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด ดังนั้นการแจ้งข้อหาให้ผู้ต้องหาทราบจึงเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากการดำเนินคดีอาญาในระบบกล่าวหา ผู้ถูกกล่าวหาถือเป็นประธานในคดี ผู้ต้องหาจึงควรได้ทราบว่า การกระทำของตนนั้น ถูกกล่าวหาว่าอย่างไร และเป็นความผิดในข้อหาใด เพื่อให้ได้มีโอกาสแก้ข้อกล่าวหาอันเป็นไปตามหลักการฟังความทุกฝ่าย...”⁸ จากนั้นจะทำการสอบสวนตามข้อหาที่ได้แจ้ง และสรุปสำนวนส่งให้พนักงานอัยการพิจารณา ซึ่งในชั้นสอบสวนข้อหาอาจยังไม่เป็นที่ยุติแน่นอน แต่เมื่อพนักงานอัยการพิจารณาสั่งฟ้องข้อหาใดแล้ว ถือว่าข้อหาเป็นอันยุติแน่นอน การกระทำทั้งหลายที่อ้างว่าจำเลยได้กระทำความผิดนั้น เป็นสิ่งที่ต้องพิสูจน์กันต่อไปในชั้นศาล⁹ ซึ่งข้อเท็จจริงนั้น พนักงานอัยการจะระบุเป็นคำฟ้องคดีอาญานั้น ถือเป็นกรอบในการดำเนินการพิจารณาคดีและการพิพากษาลงโทษหรือให้วิธีการเพื่อความปลอดภัยแก่

⁶ ธานิศ เกศวพิทักษ์, *คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2* (พิมพ์ครั้งที่ 13, สำนักพิมพ์กรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา 2559) 159.

⁷ เฟิงอ่าง 294-295.

⁸ คณิต ผนนคร, *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา* (พิมพ์ครั้งที่ 9, วิญญูชน 2561) 234.

⁹ เฟิงอ่าง 236.

ผู้นั้นตามกฎหมาย¹⁰ คำฟ้องจึงเป็นสาระสำคัญในการดำเนินคดีอาญาซึ่งโจทก์จะต้องถือข้อเท็จจริงในคำฟ้องเป็นหลักในการพิสูจน์ความผิดของจำเลย และจำเลยก็จะต้องถือคำฟ้องของโจทก์เป็นหลักในการให้การเพื่อต่อสู้คดี¹¹

2.1.2.2 องค์ประกอบของคำฟ้องคดีอาญา

กฎหมายได้กำหนดสาระสำคัญของคำฟ้องไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 158 โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วนสำคัญ ดังนี้¹² 1. ส่วนต้นของคำฟ้อง ปรากฏในมาตรา 158 (1)-(4) โดยปกติจะเป็นการกรอกข้อความในแบบพิมพ์ของศาลหรือของพนักงานอัยการ 2. ส่วนบรรยายฟ้อง ปรากฏในมาตรา 158 (5) เป็นส่วนที่โจทก์จะต้องระบุถึงการกระทำทั้งหลายที่อ้างว่าจำเลยได้กระทำความผิด ข้อเท็จจริงและรายละเอียดที่เกี่ยวกับเวลาและสถานที่ซึ่งเกิดการกระทำนั้น ๆ อีกทั้งบุคคลหรือสิ่งของที่เกี่ยวข้องด้วยพอสมควร เท่าที่จะให้จำเลยเข้าใจข้อหาได้ดี 3. ส่วนท้ายฟ้อง ปรากฏในมาตรา 158 (6)-(7) เป็นส่วนที่โจทก์จะต้องอ้างมาตราในกฎหมายซึ่งบัญญัติว่าการกระทำนั้นเป็นความผิด ซึ่งส่วนนี้มีความสำคัญต่อการพิพากษาของศาลที่จะต้องไม่เกินคำขอของโจทก์ด้วย

2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากับกฎหมายอาญา

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีวัตถุประสงค์เพื่อดำเนินการบังคับให้กฎหมายอาญาเกิดผลสูงสุดตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายอาญา ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายอาญากับกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจึงต้องมีความสอดคล้องต้องกัน และการใช้นิติวิธีต้องเป็นไปในแนวเดียวกัน อันจะศึกษาต่อไปในหัวข้อนี้

2.2.1 โครงสร้างความรู้ผิดกับการใช้การตีความกฎหมายอาญา

กฎหมายอาญา หมายถึง บรรดากฎหมายทั้งหลายที่ระบุถึงความผิดอาญา โทษวิธีการ เพื่อความปลอดภัยและมาตรการการบังคับทางอาญาอื่น ดังนั้น บทกฎหมายในกฎหมายอาญาจึงประกอบด้วย องค์ประกอบของความผิดและผลทางกฎหมายโดยพื้นฐานแนวความคิดเรื่องความรู้ผิดในทางอาญาแบ่งออกเป็น 2 แนวคิด กล่าวคือ แนวความคิดเรื่องความรู้ผิดในทางอาญาของคอมมอนลอว์ (Common Law) เป็น “ความรู้ผิดในผล” ส่วนแนวความคิดเรื่องความรู้ผิดในทางอาญาของซีวิลลอว์ (Civil Law) เป็น “ความรู้ผิดในการกระทำ”¹³ ซึ่งประเทศไทยได้รับอิทธิพลแนวความคิดกฎหมายอาญาของ Civil Law ดังจะเห็นได้จาก “หลักไม่มีความผิด ไม่มีโทษ ไม่มีกฎหมาย” ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2¹⁴ ด้วยเหตุนี้ การจะแก้ไขปัญหาข้อแตกต่างในสาระสำคัญตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 วรรคสาม อันเป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติที่มีการบัญญัติกฎหมายไม่คล้องกับกฎหมายอาญาอันเป็นกฎหมายสารบัญญัติ ทำให้เกิดปัญหาในการใช้และการตีความกฎหมาย จึงจำเป็นต้องศึกษา “หลักไม่มีความผิด ไม่มีโทษ ไม่มีกฎหมาย” เพื่อให้เกิดความเข้าใจโครงสร้างความรู้ผิดทางอาญาและการใช้การตีความกฎหมายอาญา

¹⁰ โภเมน ภัทรภิรมย์, *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา : วิธีพิจารณาชั้นศาล* (พิมพ์ครั้งที่ 3, มิตรนราการพิมพ์ 2530) 1.

¹¹ ธาณิศ เกศพิทักษ์ (เชิงอรรถ 6) 475-476.

¹² ชีระ ละมุลตรี, ‘หลักการพิพากษาไม่เกินคำขอ : ศึกษาปัญหาการบรรยายฟ้อง’ (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2548) 26-32.

¹³ คณิต ณ นคร, *กฎหมายอาญา ภาคทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 7, วิญญูชน 2563).

¹⁴ เพิ่งอ้าง 127.

2.2.1.1 หลักไม่มีความผิด ไม่มีโทษ ไม่มีกฎหมาย (Nullum Crimen Nulla Poena Sine Lege)

“หลักไม่มีความผิด ไม่มีโทษ ไม่มีกฎหมาย” หรือ “หลักประกันทางกฎหมายอาญา” ที่ปรากฏในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2 มีหน้าที่กำหนดขอบเขตการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลในส่วนของกฎหมายสารบัญญัติ แต่ข้อเท็จจริงใดที่ศาลมีอำนาจยกขึ้นมาพิจารณาพิพากษาคดีได้นั้น ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2 วรรคแรก ได้กำหนดเอาไว้ว่า “บุคคลจักต้องรับโทษในทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้น ต้องเป็นโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย” จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่า บุคคลใดจะต้องรับผิดทางอาญา ต้องมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษรโดยชัดแจ้งว่า การกระทำหรือพฤติกรรมใดนั้นเป็นความผิด และในขณะกระทำความผิดต้องมีกฎหมายบัญญัติไว้แล้ว สำหรับการกระทำในภายหน้าไม่มีผลย้อนหลังไปลงโทษการกระทำที่ได้เกิดขึ้นก่อนที่จะมีกฎหมายบัญญัติความผิดนั้นขึ้น โดยหลักประกันทางกฎหมายอาญานี้ต้องสอดคล้องกับ “หลักการห้ามมิให้ศาลพิพากษาเกินคำฟ้องหรือคำขอ” ที่ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 ด้วย เพื่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของกฎหมาย โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้ ประเด็นแรก การห้ามมิให้ศาลพิพากษาหรือสั่งในข้อที่โจทก์ไม่ได้กล่าวมาในฟ้อง หมายถึง ศาลจะนำข้อเท็จจริงอื่นใดที่ไม่ได้ปรากฏในคำฟ้องมาพิจารณาพิพากษาคดีลงโทษจำเลยไม่ได้ แม้ข้อเท็จจริงในทางพิจารณาจะปรากฏว่า จำเลยได้กระทำความผิดจริง¹⁵ ประเด็นที่สอง การห้ามมิให้ศาลพิพากษาคดีหรือสั่งเกินคำขอ หมายถึง การที่ข้อเท็จจริงที่ปรากฏในทางพิจารณาตรงกับข้อเท็จจริงที่กล่าวมาในคำฟ้อง แต่ข้อเท็จจริงนั้น ไม่ได้ระบุมาในคำขอท้ายฟ้อง ห้ามศาลพิพากษาหรือลงโทษจำเลย¹⁶

2.2.1.2 โครงสร้างความรับผิดทางอาญา

1. โครงสร้างของความผิดอาญาตามแนวความคิดของ Common Law ประกอบด้วยส่วนประกอบที่สำคัญสองส่วนคือ Actus Reus หรือ Criminal Act ซึ่งเป็นส่วนขององค์ประกอบภายนอกของความผิดอาญา และ Mens Rea หรือ Criminal Intent ซึ่งเป็นองค์ประกอบภายในของความผิดอาญา ทั้งนี้ Mens Rea ไม่ใช่เจตนา แต่เป็นส่วนประกอบที่เป็นส่วนในทางอัตวิสัย (Subjektiv)¹⁷

2. โครงสร้างของความผิดอาญาตามแนวคิดของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี แบ่งออกเป็นสองฝ่าย คือ “ฝ่ายผลกำหนด” (Kausalist) และ “ฝ่ายเจตจำนงกำหนด” (Finalist) โดยทั้งสองฝ่ายต่างเห็นตรงกันว่า “โครงสร้างของความผิดอาญา” ประกอบด้วยข้อสาระสำคัญ 3 ประการที่เหมือนกัน คือ การครอบงำประกอบที่กฎหมายบัญญัติ ความผิดกฎหมาย และความชั่ว ส่วนความเห็นต่างจะมีเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ “ความชั่ว” กล่าวคือ ฝ่ายเจตจำนงกำหนด เห็นว่า องค์ประกอบภายในแยกต่างหากจากความชั่วส่วนฝ่ายผลกำหนดเห็นว่า องค์ประกอบภายในเป็นส่วนที่ต้องพิจารณาเกี่ยวกับความชั่ว¹⁸

3. โครงสร้างของความผิดอาญาเฉพาะบุคคล ในประเทศไทยผู้ที่อธิบายโครงสร้างของความรับผิดอาญาแตกต่างออกไปอีกแนวหนึ่ง คือ ศาสตราจารย์พิเศษ ดร. เกียรติขจร วังนะสวัสดิ์ ซึ่งได้อธิบายว่า บุคคลจะต้องรับผิด

¹⁵ ปรัชญา บุญวุฒิ (เชิงอรรถ 4) 10.

¹⁶ เฟิ่งอ่าง 11.

¹⁷ เฟิ่งอ่าง 122-124.

¹⁸ เฟิ่งอ่าง 125-127.

ในทางอาญาเมื่อ (1) การกระทำครบองค์ประกอบที่กฎหมายบัญญัติ (2) การกระทำไม่มีกฎหมายยกเว้นความผิด และ (3) การกระทำไม่มีกฎหมายยกเว้นโทษ¹⁹

2.2.1.3 การตีความกฎหมาย

การตีความกฎหมาย หมายถึง การค้นหาความหมายของถ้อยคำของกฎหมายที่ไม่ชัดเจน หรือกำกวม หรือมีความหมายได้หลายทาง เพื่อให้ทราบว่าถ้อยคำในบทบัญญัติของกฎหมายมีความหมายว่าอย่างไร²⁰

1. หลักการตีความกฎหมายสารบัญญัติ

หลักเกณฑ์ในการตีความกฎหมายอาญา มีดังต่อไปนี้²¹ (1) การตีความตามตัวอักษรจะต้องวิเคราะห์ถ้อยคำในตัวบทกฎหมาย ทั้งนี้ ในบางกรณีถ้อยคำในบทบัญญัติได้ครอบคลุมถึงบทนิยามของกฎหมาย ซึ่งก็จะต้องตีความตามบทนิยามที่กฎหมายกำหนดไว้ (2) การตีความตามเจตนารมณ์แต่ละครั้งจะต้องคำนึงถึงเจตนารมณ์หรือความมุ่งหมายของบทบัญญัตินั้น ๆ ด้วย (3) วิเคราะห์ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ ในการค้นหาเจตนารมณ์หรือความมุ่งหมายของกฎหมายนั้น มีความจำเป็นที่จะต้องค้นหา ทำความเข้าใจถึงประวัติศาสตร์ของกฎหมายในเรื่องนั้น ๆ ด้วย (4) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของบทบัญญัติกฎหมาย เพื่อพิจารณาภาพรวมของบทบัญญัติ ซึ่งจะทำให้มองเห็นถึงความคล้ายคลึงและความแตกต่างระหว่างบทบัญญัตินั้น ๆ (5) วิเคราะห์คุณธรรมทางกฎหมายของบทบัญญัตินั้น ๆ ในบทบัญญัติของความผิดฐานต่าง ๆ จะมีส่วนที่กฎหมายประสงค์จะคุ้มครองแฝงอยู่ จะทำให้เกิดความแน่นอนในการวินิจฉัยเรื่องนั้น ๆ

2. หลักการตีความกฎหมายวิธีสบัญญัติ

หลักเกณฑ์ในการตีความกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีดังต่อไปนี้²² (1) การตีความตามหลักภาษาการตีความกฎหมายจะต้องพิจารณาหลักภาษาหรือพิจารณาการตีความตามหลักภาษาเป็นลำดับแรก และการตีความโดยวิเคราะห์ถ้อยคำ สำนวน รูปประโยค และความหมายของถ้อยคำตามที่เข้าใจกันตามปกติ หรือตามพจนานุกรม²³ (2) การตีความตามความสัมพันธ์อย่างเป็นระบบของกฎหมาย (3) การตีความตามประวัติความเป็นมาของกฎหมาย (4) การตีความตามเจตนารมณ์ของกฎหมายมีขึ้นเพื่อให้ทราบความหมายของถ้อยคำในบทบัญญัติจากเจตนารมณ์หรือความมุ่งหมายที่แท้จริงของการบัญญัติบทบัญญัตินั้น ๆ

¹⁹ เฟิงอ้าง 138.

²⁰ หยุต แสงอุทัย, *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 21, สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2560) 123.

²¹ แสงว บัญเฉลิมวิภาส, *หลักกฎหมายอาญา* (พิมพ์ครั้งที่ 4, วิญญูชน 2546) 27-33.

²² คณิต ณ นคร (เชิงอรรถ 8) 83-85.

²³ นิรมล ยินดี, 'การตีความกฎหมาย Interpretation of Law' (web.graduate.sru.ac.th, 2 ธันวาคม 2561 <<https://graduate.sru.ac.th/wp-content/uploads/2018/11/ppt-การตีความกฎหมายอาญา.pdf>> สืบค้นเมื่อ 21 เมษายน 2565.

2.2.1.4 การตีความข้อเท็จจริง

การตีความข้อเท็จจริงนั้น ต้องพิจารณาองค์ประกอบของข้อเท็จจริง ดังต่อไปนี้²⁴

1. ข้ออ้างในข้อเท็จจริง หมายถึง บรรดาข้อความทั้งหลายที่บุคคลกล่าวอ้างและยืนยันว่าเป็นความจริง เพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือ อาทิ 1.1 ประเภทวัตถุ 1.2 ประเภทคน 1.3 ประเภทสัตว์ 1.4 ประเภทข้อความและเสียง 1.5 ประเภทกิริยาอาการ 1.6 ประเภทแสงสว่าง 1.7 ประเภทความร้อน 1.8 ประเภททิศทาง และ 1.9 ประเภทเวลา วัน เดือน ปี

2. เหตุผลของข้ออ้าง หมายถึง ข้อที่ผู้อ้างเสนอเข้ามาประกอบกับข้ออ้าง เพื่อพิสูจน์ให้เห็นว่าข้ออ้างเป็นความจริง โดยแบ่งออกเป็น 3 ประเภท²⁵ ได้แก่ 2.1 เหตุผลสามัญ²⁶ 2.2 เหตุผลวิสามัญ²⁷ และ 2.3 เหตุผลทางจิตวิทยา²⁸

2.2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างหลักการอำนวยความยุติธรรมทางอาญาและการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control) กับหลักการมาตรฐานของระบบงานยุติธรรมทางอาญาหรือสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน (Due Process)

หลักในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในมาตรา 192 เป็นหลักที่สร้างดุลยภาพระหว่างหลักการอำนวยความยุติธรรมทางอาญาและการควบคุมอาชญากรรม ที่มุ่งเน้นการควบคุมและปราบปรามอาชญากรรม กล่าวคือ มีความผ่อนคลายเป็นเรื่องข้อเท็จจริงต่างกับฟ้อง เพื่อที่จะลงโทษผู้กระทำความผิด กับหลักการมาตรฐานของระบบงานยุติธรรมทางอาญาหรือสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนที่มุ่งเน้นหลักสิทธิในการต่อสู้คดีของจำเลย ดังนั้น หากมุ่งเน้นหลักสิทธิในการต่อสู้คดีของจำเลย ไม่มีการคลายหลักการตีความตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา 192 ศาลต้องยกฟ้องในทุกกรณีที่ข้อเท็จจริงต่างจากฟ้อง ในทางกลับกันหากมุ่งเน้นการควบคุมอาชญากรรม ก็จะทำให้สิทธิเสรีภาพของจำเลยหายไป ด้วยเหตุนี้ กฎหมายจึงวางหลักเกณฑ์ในเรื่องว่า "จำเลยหลงต่อสู้หรือไม่" ไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา 192 หากจำเลย "ไม่หลงต่อสู้" ก็สามารถลงโทษจำเลยได้ เพื่อผ่อนคลয়หลัก Due process ลง และป้องกันไม่ให้จำเลยถูกลงโทษโดยปราศจากความผิดตามที่โจทก์กล่าวหา ทั้งยังเป็นหลักประกันให้ศาลใช้ดุลยพินิจในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานระหว่างข้อเท็จจริงที่ปรากฏในทางพิจารณาและข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำฟ้อง²⁹

2.2.3 คุณธรรมทางกฎหมาย

คุณธรรมทางกฎหมาย (Rechtsgut) เป็นสิ่งที่เป็นามธรรมและเป็นที่มาของ "ปทัสถาน" (Norm) อันเป็นพื้นฐานของความผิดอาญา ด้วยเหตุนี้ คุณธรรมทางกฎหมายจึงเป็นเหตุผลเบื้องหลังที่ทำให้เกิดการบัญญัติบทกฎหมายนั้นขึ้นมาว่ามีเหตุจำเป็นใดที่ต้องบัญญัติกฎหมายนั้นขึ้นมา และบัญญัติขึ้นเพื่อจะทำได้กฎหมายนั้นคุ้มครองหรือตอบสนองสิ่งหนึ่งสิ่งใดบ้าง และเมื่อพิจารณาคุณธรรมทางกฎหมายในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

²⁴ เปลียน ลีละสร, *วิชาข้อเท็จจริง* (สำนักฝึกอบรมวิชาว่าความ 2546) 55-64.

²⁵ เฟ็งอ้าง 78-82.

²⁶ เฟ็งอ้าง 83-85.

²⁷ เฟ็งอ้าง 209-216.

²⁸ เฟ็งอ้าง 437-438.

²⁹ สุเนติ คงเทพ, *หลักการทางทฤษฎีและภาคปฏิบัติ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192* (สำนักพิมพ์นิติธรรม 2557) 20-22.

มาตรา 192 วรรคสาม ในความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน จะพบว่า ความผิดฐานลักทรัพย์³⁰ ยักยอก³¹ ทำให้เสียทรัพย์สิน³² วิวรรพทรัพย์³³ ชิงทรัพย์³⁴ และปล้นทรัพย์³⁵ คุณสมบัติทางกฎหมายมุ่งคุ้มครอง “กรรมสิทธิ์” ส่วนความผิดฐานกรรโชกทรัพย์³⁶ ริดเอาทรัพย์³⁷ ฉ้อโกง³⁸ โกงเจ้าหนี้³⁹ รับของโจร⁴⁰ คุณสมบัติทางกฎหมายมุ่งคุ้มครอง “สิทธิในทรัพย์สิน” ดังนั้นเมื่อทราบถึงคุณสมบัติในกฎหมายแต่ละฐานความผิดแล้ว ต่อไปจะนำมาวิเคราะห์ร่วมกับองค์ประกอบความผิดทางอาญาในบทถัดไป เพื่อพิจารณาถึงข้อสาระสำคัญของความผิด

2.2.4 ความผิดเกี่ยวกัน ความผิดกรรมเดียว และความผิดหลายกรรม

การกระทำที่ลักษณะของการกระทำจะแตกต่างกันบ้าง ถ้าไม่ถึงกับเป็นความผิดต่างฐาน ก็ยังถือว่าเป็นกรรมเดียวกันอยู่นั่นเอง ดังจะเห็นได้จากบางฐานความผิด การกระทำความผิดตามกฎหมายบทหนึ่งรวมอยู่ในบทกฎหมายอีกบทหนึ่งด้วย โดยพิจารณาจากบทบัญญัติของกฎหมายในกรณีนั้น ๆ ว่าเป็นการจัดลำดับความผิดเดียวแยกออกเป็นชั้น ๆ หรือไม่ อาทิ การกระทำความผิดฐานวิวรรพทรัพย์ ชิงทรัพย์ และปล้นทรัพย์ที่กล่าวมาข้างต้นนั้น เห็นได้ว่ามีพื้นฐานของการกระทำมาจากการลักทรัพย์ กล่าวคือ การแย่งกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้นไป แต่ต่างกันที่วิธีการแย่งกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน ซึ่งหากพิจารณาเป็นลำดับความผิดแล้วจะพบว่า หากไม่มีการกระทำความผิดฐานลักทรัพย์ย่อมไม่เป็นความผิดฐานวิวรรพทรัพย์ ชิงทรัพย์ และปล้นทรัพย์ได้⁴¹ ดังนั้น การพิจารณาความผิดในแต่ละการกระทำจึงมีความสำคัญในการแยกสาระสำคัญของความผิดออกจากกันอีกประการหนึ่ง

2.2.5 นิตินิติทางกฎหมายของความสอดคล้องกันของกฎหมาย

นิตินิติเป็นวิถีทางแห่งการใช้กฎหมายซึ่งเป็นวิธีการนำกฎหมายมาใช้แก่ข้อเท็จจริงในกรณีต่างๆ ซึ่งผู้ใช้กฎหมายมีความจำเป็นต้องทราบรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.2.5.1 วัตถุประสงค์ของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา คือ กฎหมายที่กำหนดหลักเกณฑ์การบังคับใช้กฎหมายอาญาที่ว่าด้วยความผิดและโทษ⁴² โดยมีสถานะเป็นกฎหมายมหาชน หมายความว่า หากข้อความใดไม่ปรากฏในกฎหมาย ย่อมไม่อาจตีความได้ว่า

³⁰ คณิต ฒ นคร, *กฎหมายอาญา ภาคความผิด* (พิมพ์ครั้งที่ 11, วิญญูชน 2559) 380.

³¹ เพิ่งอ้าง 369.

³² เพิ่งอ้าง 420.

³³ เพิ่งอ้าง 402.

³⁴ เพิ่งอ้าง 406.

³⁵ เพิ่งอ้าง 413.

³⁶ เพิ่งอ้าง 457.

³⁷ เพิ่งอ้าง 460.

³⁸ เพิ่งอ้าง 443.

³⁹ เพิ่งอ้าง 462-463.

⁴⁰ เพิ่งอ้าง 469.

⁴¹ จิตติ ดิงศรัทธี, *กฎหมายอาญา ภาค 1* (พิมพ์ครั้งที่ 11, บริษัท ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่ง จำกัด 2555) 635.

⁴² คณิต ฒ นคร (เชิงอรรถ 8) 58-59.

สามารถกระทำการหรือดำเนินการได้นอกเหนือไปจากที่กฎหมายกำหนดไว้⁴³ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ต้นนั้น ต้องคำนึงถึงหลักนิติรัฐ มีความเป็นเสรีนิยม มีความเป็นประชาธิปไตย และเป็นการกระทำเพื่อสังคมด้วย

2.2.5.2 วัตถุประสงค์ของกฎหมายอาญา

กฎหมายอาญา หมายถึง กฎหมายที่ว่าด้วยความผิดและโทษ⁴⁴ จึงมีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองการอยู่ร่วมกันของสังคมปราบปรามและป้องกันการกระทำความผิด และคงไว้ซึ่งคุณธรรมทางกฎหมาย ดังนั้น การกำหนดโทษและมาตรการเพื่อความปลอดภัยทางอาญาจึงมีความร้ายแรง เพื่อให้ผู้กระทำความผิดเกิดความหยาบช้า และกลับตัวกลับใจเป็นคนดี และป้องกันไม่ให้คนในสังคมเอาเยี่ยงอย่าง

2.2.5.3 หลักความสอดคล้องกันของกฎหมาย (Harmonization of Law)

กฎหมายสารบัญญัติและกฎหมายวิธีสบัญญัติต่างก็มีความสำคัญซึ่งกันและกันในการดำเนินคดีอาญา ให้เป็นไปตามภารกิจของกฎหมายที่ถูกกำหนดไว้ เพื่อให้รักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม กล่าวคือ หากมีการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดเกิดขึ้น และการกระทำนั้นถูกกล่าวหาว่าเป็นความผิดตามกฎหมายอาญา ศาลต้องพิจารณาตีความว่าการกระทำที่เกิดขึ้นในขณะนั้นมีกฎหมายบัญญัติว่าการกระทำดังกล่าวเป็นความผิดและมีการกำหนดโทษไว้หรือไม่ ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 2 และเข้าลักษณะองค์ประกอบความผิด ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 หรือไม่ เมื่อวิเคราะห์แล้วว่าการกระทำดังกล่าวเป็นความผิดตามกฎหมายอาญา ขั้นตอนต่อไปศาลจะพิจารณาและลงโทษผู้กระทำความผิด ซึ่งกฎหมายที่ใช้ในการกำหนดวิธีการและขั้นตอนในการใช้กฎหมายอาญาอันเป็นกฎหมายสารบัญญัติ คือ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาอันเป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติที่มีวัตถุประสงค์เพื่อบังคับใช้กฎหมายอาญา ดังนั้น หมายความว่า ทั้งกฎหมายสารบัญญัติและกฎหมายวิธีสบัญญัติต้องมีความสอดคล้องซึ่งกันและกันเพื่อให้การดำเนินคดีอาญามีประสิทธิภาพ ด้วยเหตุนี้ การกำหนดฐานความผิดที่ไม่ครอบคลุมลักษณะความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ทั้งหมดในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 วรรคสาม ศาลจึงไม่อาจตีความเพื่อลงโทษจำเลยตามกฎหมายอาญาได้ จึงไม่สอดคล้องต่อหลัก Nullum Crimen Nulla Poena Sine Lege ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2 เนื่องจากบุคคลจะต้องรับโทษต่อเมื่อกฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิดและมีการกำหนดโทษ ซึ่งในกฎหมายอาญาได้มีการบัญญัติความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ไว้ครอบคลุมแล้ว แต่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 วรรคสามกลับไม่ได้บัญญัติให้ครอบคลุมจึงทำให้เกิดปัญหาการบังคับใช้กฎหมายที่ไม่สอดคล้องกัน ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของศาสตราจารย์ ดร. คณิต ฒ นคร ที่ให้ความเห็นเกี่ยวกับการตีความของกฎหมายอาญาและกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในคำพิพากษาฎีกาที่ 4900/2550 ว่า “...การตีความกฎหมายนั้น ต้องตีความให้สอดคล้องกันอย่างเป็นระบบกฎหมาย...”⁴⁵

2.3 หลักเกณฑ์ในการพิจารณาข้อสาระสำคัญของข้อเท็จจริง

ก่อนที่จะพิจารณาหลักเกณฑ์ในการพิจารณาข้อสาระสำคัญของข้อเท็จจริง ควรทราบถึงสาระสำคัญของความผิดทางอาญาเสียก่อน ซึ่งประกอบด้วยสาระสำคัญ 3 ประการ⁴⁶ กล่าวคือ 1) ต้องมีกฎหมายบัญญัติว่า การกระทำนั้นเป็นความผิด กล่าวคือ กฎหมายต้องบัญญัติการกระทำว่า การกระทำใดเป็นความผิดและกำหนดโทษ และต้องบัญญัติกฎหมายขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษรตามหลัก Nullum crimen, nulla poena, sine lege ที่ปรากฏไว้ในประมวล

⁴³ เฟิงอ่าง 58.

⁴⁴ แสง บุญเฉลิมวิภาส (เชิงอรรถ 21) 13.

⁴⁵ คณิต ฒ นคร (เชิงอรรถ 8) 67.

⁴⁶ จิตติ ดิงศภัทัย (เชิงอรรถ 41) 32.

กฎหมายอาญา มาตรา 2 โดยการตีความกฎหมายอาญานั้น ต้องตีความในบทกฎหมายอย่างเคร่งครัด พิจารณาตามตัวอักษรจะขยายความในบทกฎหมายออกไม่ได้ อีกทั้ง การกระทำใดที่บุคคลจักต้องรับโทษนั้น ต้องเป็นการกระทำผิดต่อกฎหมายที่ใช้อยู่ในขณะนั้น ถ้าในขณะกระทำความผิดยังไม่กฎหมายบัญญัติไว้ การกระทำนั้นก็ไม่เป็นความผิด หากมีการบัญญัติขึ้นภายหลัง จะลงโทษการกระทำก่อนมีการบัญญัติความผิดไม่ได้ และหากโทษที่กำหนดไว้มีกฎหมายยกเลิกแล้ว ถือว่าไม่มีการกำหนดโทษสำหรับการกระทำนั้นแล้ว จะลงโทษไม่ได้⁴⁷ 2) ต้องมีการกระทำตามที่กฎหมายบัญญัติ กล่าวคือ ความผิดทางอาญาจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อมีการกระทำตามที่กฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิด “การกระทำ” หมายถึง การเคลื่อนไหวหรือไม่เคลื่อนไหวร่างกายโดยรู้สำนึก ซึ่งการกระทำนั้นต้องมีการแสดงออกมาจากภายนอก หากเพียงคิดภายในใจก็ไม่ใช่ความผิด เว้นแต่ความผิดบางประการที่กฎหมายกำหนดไว้ ทั้งนี้ การกระทำให้หมายรวมถึง การไม่กระทำ การละเว้นการกระทำ และการงดเว้นการกระทำด้วย⁴⁸ และ 3) การกระทำนั้นต้องประกอบต้องประกอบด้วยสภาพจิตใจ กล่าวคือ นอกจากมีการกระทำเกิดขึ้นแล้ว ต้องพิจารณาด้วยว่า ในขณะกระทำความผิดผู้กระทำความผิดคิดอย่างไร ตัวอย่างเช่น นาย ก ชำ นาย ข ขนาดกระทำความผิด ก อาจจะกระทำความผิดโดยเจตนาหรือประมาทก็ได้ โดยหลักแล้ว บุคคลจะกระทำผิดต่อเมื่อได้กระทำโดยเจตนา เว้นแต่บางกรณีที่น่าถือว่าเป็นความผิดเพราะกระทำโดยประมาท ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 ที่ว่า “...บุคคลจะต้องรับผิดชอบในทางอาญาก็ต่อเมื่อได้กระทำโดยเจตนา เว้นแต่จะได้กระทำโดยประมาท ในกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้ต้องรับผิดชอบเมื่อได้กระทำโดยประมาท หรือเว้นแต่ในกรณีที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยชัดแจ้งให้ต้องรับผิดชอบแม้ได้กระทำโดยไม่มีเจตนา...” ซึ่งในรายละเอียดของหัวนี้จะพิจารณาข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 วรรคสาม ดังต่อไปนี้

2.3.1 เวลากระทำความผิด

ก่อนมีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาถือว่าข้อเท็จจริงต่างกับฟ้องเกี่ยวกับ “เวลา” ในการกระทำความผิด ถ้าจำเลยไม่หลงต่อสู ศาลลงโทษจำเลยได้ ต่อมาหลังประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ปรากฏส่วนแนวคำพิพากษาศาลฎีกาข้อเท็จจริงต่างกับฟ้องเกี่ยวกับเวลาในการกระทำความผิดแบ่งออกเป็นสองแนว แนวคำพิพากษาศาลฎีกาแรกถือว่าข้อเท็จจริงต่างกับฟ้องเกี่ยวกับเวลาในการกระทำความผิด แม้จำเลยไม่ได้หลงต่อสู ศาลลงโทษจำเลยไม่ได้ และแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่สองถือว่าข้อเท็จจริงต่างกับฟ้องเกี่ยวกับเวลาในการกระทำความผิดไม่ใช่ข้อเท็จจริงต่างกับฟ้องในสาระสำคัญ และจำเลยไม่ได้หลงต่อสู ศาลลงโทษจำเลยได้ จนกระทั่งปี พ.ศ. 2522 ได้มีการแก้ไขมาตรา 192 วรรคสาม ตามความในพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 10) พ.ศ. 2522 มาตรา 5 ที่ว่า “...ในกรณีที่ข้อแตกต่างนั้นเป็นเพียงรายละเอียด เช่น เกี่ยวกับเวลา หรือสถานที่กระทำความผิด หรือต่างกันระหว่างการกระทำผิดฐานลักทรัพย์ กรรโชก ฉ้อโกง ยักยอก และรับของโจร หรือต่างกันระหว่างการกระทำผิดโดยเจตนากับประมาท มิให้ถือว่าต่างกันโดยสาระสำคัญ เว้นแต่จะปรากฏแก่ศาลว่าการที่ฟ้องผิดไปเป็นเหตุให้จำเลยหลงต่อสู...” ด้วยเหตุนี้ หากข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเวลาในการกระทำความผิดต่างจากฟ้อง มิให้ถือว่าข้อเท็จจริงนั้นต่างกันโดยสาระสำคัญ ประกอบกับจำเลยไม่หลงต่อสู ศาลลงโทษจำเลยได้ โดยบทบัญญัติดังกล่าวยังคงบังคับใช้จนถึงปัจจุบัน⁴⁹ อย่างไรก็ตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 158 (5) ที่ว่า “...การกระทำ

⁴⁷ เฟิงอ่าง 33-44.

⁴⁸ เฟิงอ่าง 120-122.

⁴⁹ พงษ์รัตน์ เครือกลิ่น (เชิงอรธ 3) 77-78.

ทั้งหลายที่อ้างว่าจำเลยได้กระทำผิดข้อเท็จจริงและรายละเอียดที่เกี่ยวกับเวลาและสถานที่ซึ่งเกิดการกระทำนั้น ๆ อีกทั้งบุคคลหรือสิ่งของที่เกี่ยวข้องด้วยพอสมควรเท่าที่จะให้จำเลยเข้าใจข้อหาได้ดี...” ซึ่งหากพิจารณาถึงองค์ประกอบของความผิดในบางฐาน จะพบว่าข้อเท็จจริงที่เกี่ยวเวลาเป็นเหตุให้ศาลลงโทษจำเลยหนักขึ้นได้ ดังนั้น รายละเอียดที่เกี่ยวกับเวลา จึงเป็นสาระสำคัญในข้ออ้างของโจทก์ เนื่องจากการทำความผิดบางฐานเวลาถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของความผิด⁵⁰ อาทิ ความผิดฐานลักทรัพย์ในเวลากลางคืน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 335 (1) เป็นต้น

2.3.2 สถานที่กระทำความผิด

เดิมตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาข้อเท็จจริงต่างกับฟ้องเกี่ยวกับ “สถานที่” ถือเป็นสาระสำคัญ หากข้อเท็จจริงในคำฟ้อง ต่างกับข้อเท็จจริงที่พิจารณาได้ ศาลต้องยกฟ้อง ต่อมาศาลได้มีการลดความเคร่งครัดลง โดยถือว่าข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสถานที่ไม่ใช่สาระสำคัญ และหากจำเลยไม่หลงต่อสู้ศาลลงโทษจำเลยได้ ในปี พ.ศ. 2522 จึงมีการแก้ไขมาตรา 192 วรรคสาม ตามความในพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 10) พ.ศ. 2522 มาตรา 5 ที่ว่า “...ในกรณีที่ข้อแตกต่างนั้นเป็นเพียงรายละเอียด เช่น เกี่ยวกับเวลา หรือสถานที่กระทำความผิด หรือต่างกันระหว่างการกระทำผิดฐานลักทรัพย์ กรรโชก ฉ้อโกง ยักยอก และรับของโจร หรือต่างกันระหว่างการกระทำผิดโดยเจตนากับประมาท มิให้ถือว่าต่างกันข้อสาระสำคัญ เว้นแต่จะปรากฏแก่ศาลว่าการที่ฟ้องผิดไปเป็นเหตุให้จำเลยหลงต่อสู้...” อันเป็นการแก้ไขเพื่อรับรองหลักการและแนวคำพิพากษาศาลฎีกาคดีของศาลเท่านั้น⁵¹ ด้วยเหตุนี้ จึงไม่ให้อ้างว่าข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสถานที่ต่างกันข้อสาระสำคัญ ประกอบกับจำเลยไม่หลงต่อสู้ ศาลลงโทษจำเลยได้ ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวยังใช้จนถึงปัจจุบัน⁵² อย่างไรก็ตาม สถานที่ถือเป็นข้อเท็จจริงที่เป็นสาระสำคัญที่โจทก์จะต้องระบุนำในคำฟ้อง หากไม่ระบุนำในคำฟ้อง คำฟ้องของโจทก์นั้นย่อมไม่สมบูรณ์ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 158 (5) ที่ว่า “...การกระทำทั้งหลายที่อ้างว่าจำเลยได้กระทำผิดข้อเท็จจริงและรายละเอียดที่เกี่ยวกับเวลาและสถานที่ซึ่งเกิดการกระทำนั้น ๆ อีกทั้งบุคคลหรือสิ่งของที่เกี่ยวข้องด้วยพอสมควรเท่าที่จะให้จำเลยเข้าใจข้อหาได้ดี...” หากการกระทำความผิดบางฐานสถานที่องค์ประกอบสำคัญของความผิดที่ทำให้จำเลยต้องรับโทษหนักขึ้น อาทิ ลักทรัพย์ในเคหสถาน สถานที่ราชการหรือสถานที่ที่จัดไว้เพื่อให้บริการสาธารณะที่ตนได้เข้าไปโดยไม่ได้รับอนุญาตตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 335 (8) ข้อเท็จจริงนั้นย่อมเป็นสาระสำคัญของความผิดด้วย

2.3.3 ฐานความผิด

ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ อันเป็นฐานความผิดตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 ทั้งหมด 8 ฐาน สามารถพิจารณาสาระสำคัญของความผิดได้จากองค์ประกอบและลักษณะของการกระทำความผิดของแต่ละฐานความผิด ดังต่อไปนี้

1. ความผิดลักทรัพย์ กล่าวคือ ผู้กระทำได้ทำการเอาทรัพย์ของผู้อื่นหรือที่ผู้อื่นเป็นเจ้าของทรัพย์รวมอยู่ด้วยไปในลักษณะเป็นการดัดกรรมสิทธิ์ ซึ่งการจะเอาทรัพย์ไปสำเร็จต้องมีการแย่งการครอบครองทรัพย์ อันเป็นการกระทำที่ไม่ได้รับความยินยอม⁵³ รวมถึงต้องมีการเข้ายึดถือทรัพย์แล้ว จึงจะถือเป็นความผิดสำเร็จ โดยมีเจตนาโดยทุจริตเพื่อแสวงหาประโยชน์ที่ไม่ควรได้โดยชอบด้วยกฎหมายสำหรับตนเองหรือผู้อื่น ทั้งนี้ การเอาทรัพย์ไปต้องมีลักษณะอย่างถาวร จึงจะถือ

⁵⁰ เพิ่งอ้าง 60.

⁵¹ ปรัชญา บุญวุฒิ (เชิงอรรถ 4) 15.

⁵² พงษ์รัตน์ เครือกลิ่น (เชิงอรรถ 3) 77-78.

⁵³ คณพล จันทร์หอม, คำอธิบายกฎหมายอาญาภาคความผิด (เล่ม 3 พิมพ์ครั้งที่ 7, วิญญูชน 2565) 39.

เป็นความผิดฐานลักทรัพย์ หากเป็นเพียงการเอาไปเพียงชั่วคราวไม่เป็นการกระทำในลักษณะที่เป็นการตัดกรรมสิทธิ์ เพราะขาดองค์ประกอบภายนอก คือ การเอาไป⁵⁴ นอกจากนี้ความผิดฐานลักทรัพย์ยังเป็นความผิดพื้นฐานของความผิดอื่น อาทิ ความผิดฐานวิ่งราวทรัพย์ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 336 ความผิดฐานชิงทรัพย์ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 336 และความผิดฐานปล้นทรัพย์ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 340

2. ความผิดฐานกรรโชก กล่าวคือ ผู้กระทำความผิดนการกระทำที่ข่มขืนใจ อันเป็นการบังคับผู้อื่นกระทำการหรือไม่กระทำการ โดยปราศจากความสมัครใจ ด้วยวิธีการใช้กำลังประทุษร้ายแก่กายหรือจิตใจ รวมถึงการกระทำใด ๆ ซึ่งทำให้ผู้อื่นตกอยู่ในสภาวะที่ไม่อาจขัดขืนได้ อาทิ ทำให้มีเมฆา สะกดจิต หรือใช้วิธีอื่นใดที่คล้ายคลึงกัน หรือขู่เชิญว่าจะทำอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ ชื่อเสียงหรือทรัพย์สินของผู้ถูกขู่เชิญ หรือของบุคคลที่สาม การเชิญว่าจะทำอันตรายนั้น รวมถึงการกระทำด้วยวาจา กิริยา หรือลายลักษณ์อักษร ทั้งผู้ถูกข่มขืนใจต้องกลัวจนยอมให้หรือยอมจะให้ตนหรือผู้อื่นได้ประโยชน์ในลักษณะที่เป็นทรัพย์สิน จึงจะถือเป็นความผิดฐานกรรโชกทรัพย์⁵⁵ ซึ่งการยอมให้หรือยอมจะให้ตามที่ถูกขู่เชิญนั้น ไม่จำเป็นต้องคำนึงผู้ถูกกระทำความผิดอย่างจริงจังหรือไม่ แม้ยอมเพียงเพราะกลัว หรือเพื่อเอาตัวรอด หรือยอมไม่เต็มจำนวนตามที่เรียกร้อง ก็ถือเป็นกรรโชกแล้ว⁵⁶

3. ความผิดฐานริดเอาทรัพย์ กล่าวคือ ผู้กระทำความผิดมีเจตนากระทำการข่มขืนใจ อันเป็นการบังคับผู้อื่นกระทำการหรือไม่กระทำการ โดยปราศจากความสมัครใจ ด้วยวิธีการใช้วิธีขู่เชิญว่าจะเปิดเผยความลับ และการเปิดเผยนั้นจะทำให้ผู้ถูกขู่เชิญหรือบุคคลที่สามเสียหาย ทั้งนี้ การขู่เชิญเช่นว่านั้นจะต้องทำให้ผู้ถูกข่มขืนใจให้ยอมให้ หรือยอมจะให้ตนหรือผู้อื่นได้ประโยชน์ในลักษณะที่เป็นทรัพย์สิน จึงจะถือเป็นความผิดฐานริดเอาทรัพย์ จะเห็นได้ว่า การกระทำความผิดฐานริดเอาทรัพย์มีในลักษณะของการกระทำเช่นเดียวกับกับความผิดฐานกรรโชกทรัพย์ แต่ใช้วิธีการที่แตกต่างกัน โดยการข่มขืนใจในความผิดฐานริดเอาทรัพย์จะใช้วิธีขู่เชิญว่าจะเปิดเผยความลับ

4. ความผิดฐานฉ้อโกง กล่าวคือ ผู้กระทำความผิดมีเจตนากระทำการหลอกลวงผู้อื่นโดยทุจริต ด้วยวิธีการแสดงข้อความเท็จ อาจกระทำโดยวาจา หรือลายลักษณ์อักษร หรือการกระทำ ซึ่งความจริงไม่มีเจตนาเช่นนั้น หรือปกปิดข้อความจริงซึ่งควรแจ้งแก่ผู้อื่น ซึ่งผู้กระทำการหลอกลวงนั้นต้องมีหน้าที่แจ้งข้อความ อาจเป็นหน้าที่ตามกฎหมาย หรือสัญญา หรือหน้าที่อันเกิดจากสัมพันธ์ระหว่างคู่กรณี อาทิ ประเพณีปฏิบัติในการค้า⁵⁷ และการหลอกลวงเช่นว่านั้น ทำให้ผู้กระทำได้ไปซึ่งทรัพย์สิน หรือทำให้ผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สามมีการทำ หรือถอน หรือทำลายเอกสารสิทธิ จึงจะถือเป็นความผิดฐานฉ้อโกง ดังนั้น หากข้อความที่แสดงออกไปไม่เป็นเท็จ แต่เข้าใจว่าเป็นเท็จ ก็ไม่ถือว่าเป็นการหลอกลวงผู้อื่นด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จ ผู้กระทำไม่ต้องรับผิดฐานฉ้อโกง⁵⁸

⁵⁴ เพิ่มอ้าง 37.

⁵⁵ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล, คำอธิบายความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ตามประมวลกฎหมายอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 6, วิญญูชน 2559) 164-166.

⁵⁶ สุพิศ ปราณีตพลกรัง, ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ตามประมวลกฎหมายอาญา (สำนักพิมพ์นิติธรรม 2559) 178.

⁵⁷ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล (เชิงอรรถ 55) 127.

⁵⁸ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, กฎหมายอาญาภาคความผิด เล่ม 3 (พิมพ์ครั้งที่ 2, บริษัท กรุงเทพมหานคร พับลิชชิ่ง จำกัด 2555) 259.

5. ความผิดฐานยักยอก กล่าวคือ ผู้กระทำความผิดจะต้องเป็นผู้ครอบครองทรัพย์สิน อันเป็นวัตถุที่ตนมุ่งหมายก่อน หรือขณะการกระทำความผิด⁵⁹ ซึ่งวัตถุที่มุ่งหมายเป็นทรัพย์สินของผู้อื่นหรือที่ผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย โดยมีเจตนาทุจริต เบียดบังเอาทรัพย์สินในลักษณะที่เป็นการตัดกรรมสิทธิ์เจ้าของเดิม เพื่อแสวงหาประโยชน์ที่มีขอบด้วยกฎหมายสำหรับตนหรือบุคคลที่สาม โดยศาสตราจารย์ ดร. หยุต แสงอุทัย ได้อธิบาย คำว่า “เบียดบัง” ไว้ว่า “...เป็นการแสดงออกมาว่าตนเป็นเจ้าของทรัพย์สินของผู้อื่นหรือที่ผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วยในขณะที่ตนครอบครองทรัพย์สินนั้น โดยไม่เคารพต่อสิทธิของเจ้าของทรัพย์สิน...” กระทำประการอื่นกับทรัพย์สินอย่างเจ้าของ

6. ความผิดฐานรับของโจร กล่าวคือ ผู้กระทำความผิดฐานรับของโจรจะเป็นผู้ใดก็ได้ เว้นแต่ผู้ที่กระทำความผิดที่ระบุไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 357 ซึ่งเป็นผู้กระทำความผิดหลักที่ต้องโทษอยู่แล้ว โดยผู้กระทำรู้ว่าทรัพย์สินนั้นได้มาจากการกระทำความผิดลักทรัพย์ วิ่งราวทรัพย์ ทรัพย์ขโมย ทรัพย์ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ ฉ้อโกง ยักยอก หรือเจ้าพนักงานยักยอกทรัพย์ แต่ยังมีเจตนาช่วยซ่อนเร้น ช่วยจำหน่าย ช่วยพาเอาไปเสีย ซื้อ รับจําหน่าย หรือรับไว้โดยประการอื่น ซึ่งทรัพย์สินนั้น จะเห็นได้ว่า ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 357 ได้ระบุถึงการกระทำความผิดเพื่อให้ทรัพย์สินมานั้น รวมถึงการกระทำความผิดฐานวิ่งราวทรัพย์ ชิงทรัพย์ และปล้นทรัพย์ด้วย นอกจากนี้ ความผิดฐานรับของโจร ถือเป็นช่องทางที่จะทำให้เกิดการกระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินเกิดขึ้น⁶⁰

7. ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์สิน กล่าวคือ ผู้กระทำมีเจตนาทำให้ทรัพย์สินของผู้อื่นหรือที่ผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วยเสียหาย ทำลาย ทำให้เสื่อมค่า หรือทำให้ไร้ประโยชน์ โดยไม่มีอำนาจกระทำ แต่หากผู้กระทำสำคัญผิดว่ามีอำนาจกระทำ ได้ ไม่ผิดฐานทำให้เสียทรัพย์สิน⁶¹

8. ความผิดฐานโกงเจ้าหนี้ ความผิดฐานโกงเจ้าหนี้จำแนกออกเป็น 2 ฐาน ได้แก่ 1. ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 349 กล่าวคือ ผู้กระทำมีเจตนาเอาทรัพย์สินที่จําหน่ายไว้เพื่อเป็นหลักประกันไป โดยที่ผู้รับจําหน่ายไม่ยินยอม หรือทำให้เสียหาย ทำลายทำให้เสื่อมค่าหรือทำให้ไร้ประโยชน์ซึ่งทรัพย์สินที่ตนจําหน่ายไว้ อันทำให้หลักประกันเกิดความไม่มั่นคงหรือสูญเสียค่าในทางหลักประกัน ส่งผลให้เกิดความเสียหายแก่ผู้รับจําหน่าย⁶² และ 2. ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 350 กล่าวคือ ตามกฎหมายลูกหนี้มีหน้าที่ต้องชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ แต่ผู้กระทำในฐานะลูกหนี้กลับกระทำการโดยเจตนา ด้วยการย้าย ซ่อนเร้น หรือโอนทรัพย์สินไปให้แก่ผู้อื่น หรือแกล้งให้ตนเองเป็นหนี้จำนวนใดอันไม่เป็นความจริง เพื่อมิให้เจ้าหนี้ของตนหรือของผู้อื่นได้รับชำระหนี้ทั้งหมดหรือบางส่วน หรือจะใช้สิทธิเรียกร้องทางศาลให้ชำระหนี้ ทั้งนี้ หนี้ดังกล่าวต้องเป็นหนี้ที่ขอบด้วยกฎหมาย และเจ้าหนี้ได้ใช้สิทธิหรือจะใช้สิทธิเรียกร้องทางศาลให้ลูกหนี้ชำระหนี้⁶³

จากที่กล่าวมาข้างต้น กลับไม่มีการบัญญัติความผิดฐานปล้นทรัพย์ ชิงทรัพย์ และวิ่งราวทรัพย์ ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 วรรคสาม ทั้งที่ความผิดทั้ง 3 ฐานที่กล่าวมาเป็นเกี่ยวกับทรัพย์สินเช่นกัน ทั้งยังเป็นความผิดเกี่ยวเนื่องกับความผิดฐานลักทรัพย์ โดยองค์ประกอบความผิดฐานลักทรัพย์ เป็นสาระสำคัญของความผิดฐานวิ่งราวทรัพย์ ชิงทรัพย์ และปล้นทรัพย์ ดังจะพิจารณาได้จากองค์ประกอบของความผิด ดังนี้

⁵⁹ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล (เชิงอรรถ 55) 47-48.

⁶⁰ เฟิงอ้าง 170-174.

⁶¹ เฟิงอ้าง 109.

⁶² สุพิศ ปราณิตพลกรัง (เชิงอรรถ 56) 230.

⁶³ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล (เชิงอรรถ 55) 157-159.

1. ความผิดฐานฉ้อโกงทรัพย์สิน กล่าวคือ ผู้กระทำความผิดเจตนาโดยทุจริตในการเอาทรัพย์สินของผู้อื่นไปในลักษณะเป็นการตัดกรรมสิทธิ์ อันเป็นความผิดฐานลักทรัพย์ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 334 ประกอบกับการกระทำที่เป็นการแย่งการครอบครอง ด้วยวิธีการฉ้อโกงเอาซึ่งหน้า ด้วยเหตุนี้ องค์ประกอบของความผิดฐานฉ้อโกงทรัพย์สินจึงมีองค์ประกอบความผิดฐานพื้นฐานมาจากความผิดฐานลักทรัพย์ อันเป็นความผิดต่อเนื่องกัน หากไม่มีความผิดฐานลักทรัพย์ย่อมไม่เป็นความผิดฐานฉ้อโกงทรัพย์สิน⁶⁴

2. ความผิดฐานชิงทรัพย์ กล่าวคือ ผู้กระทำความผิดเจตนาโดยทุจริตในการเอาทรัพย์สินของผู้อื่นไปในลักษณะเป็นการตัดกรรมสิทธิ์ อันเป็นความผิดฐานลักทรัพย์ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 334 ประกอบกับการกระทำที่เป็นการแย่งการครอบครอง ด้วยวิธีการใช้กำลังประทุษร้าย หรือขู่เข็ญว่าในทันใดนั้นจะใช้กำลังประทุษร้าย ซึ่งการใช้กำลังประทุษร้ายนั้น ให้รวมถึงการกระทำใด ๆ ซึ่งเป็นเหตุให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถขัดขืนได้ ไม่ว่าจะโดยใช่ยาทำให้มีเมามา สะกดจิต หรือใช้วิธีอื่นใดอันคล้ายกัน อันเป็นการก่อให้เกิดภัยแก่กายหรือจิตของผู้ถูกระงับ ส่วนผู้ถูกระงับจะกลัวหรือไม่กลัว ไม่ใช่สาระสำคัญ⁶⁵ ทั้งนี้ การเอาไปและการใช้กำลังประทุษร้าย หรือขู่เข็ญว่าในทันใดนั้นจะใช้กำลังประทุษร้าย ต้องเกิดขึ้นในเวลาเดียวกันหรือต่อเนื่องเพื่อให้ความสะดวกแก่การลักทรัพย์หรือการพาทรัพย์สินนั้นไป หรือให้ยื่นให้ซึ่งทรัพย์สินนั้น หรือยึดถือเอาทรัพย์สินนั้นไว้ หรือปกปิดการกระทำความผิดนั้น หรือให้พ้นจากการจับกุม ด้วยเหตุนี้ องค์ประกอบของความผิดฐานชิงทรัพย์จึงมีองค์ประกอบความผิดฐานพื้นฐานมาจากความผิดฐานลักทรัพย์ อันเป็นความผิดต่อเนื่องกัน หากไม่มีความผิดฐานลักทรัพย์ย่อมไม่เป็นความผิดฐานชิงทรัพย์⁶⁶

3. ความผิดฐานปล้นทรัพย์ กล่าวคือ ผู้กระทำความผิดเจตนาโดยทุจริตในการเอาทรัพย์สินของผู้อื่นไปในลักษณะเป็นการตัดกรรมสิทธิ์ ประกอบกับการกระทำที่เป็นการแย่งการครอบครอง ด้วยวิธีการใช้กำลังประทุษร้าย หรือขู่เข็ญว่าในทันใดนั้นจะใช้กำลังประทุษร้าย อันเป็นความผิดฐานชิงทรัพย์ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 339 โดยการกระทำความผิดดังกล่าวต้องร่วมกันกระทำความผิดตั้งแต่สามคนขึ้นไป จะเห็นได้ว่าองค์ประกอบของความผิดฐานปล้นทรัพย์มีองค์ประกอบความผิดฐานพื้นฐานมาจากความผิดฐานชิงทรัพย์ ซึ่งการกระทำความผิดฐานชิงทรัพย์มีองค์ประกอบความผิดพื้นฐานมาจากความผิดฐานลักทรัพย์ ดังนั้น การกระทำความผิดฐานปล้นทรัพย์ จึงต้องมีการกระทำความผิดให้ครบองค์ประกอบความผิดฐานลักทรัพย์และชิงทรัพย์ก่อน หากไม่มีความผิดฐานลักทรัพย์ ย่อมไม่เป็นความผิดฐานชิงทรัพย์ เมื่อไม่เป็นความผิดฐานชิงทรัพย์แล้ว แม้จะมีการร่วมกันกระทำความผิดฐานปล้นทรัพย์ตั้งแต่สามคนขึ้นไป ก็ไม่เป็นความผิดฐานปล้นทรัพย์⁶⁷

จากการศึกษาขององค์ประกอบของกฎหมายในความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ทั้ง 8 ฐาน ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 วรรคสาม รวมถึงความผิดฐานฉ้อโกงทรัพย์สิน ชิงทรัพย์ และปล้นทรัพย์ที่ไม่ได้มีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 วรรคสาม แต่บัญญัติไว้ในกฎหมายอาญา ซึ่งการที่มีบทบัญญัติทางกฎหมายอาญาบัญญัติถึงองค์ประกอบความผิดฐานฉ้อโกงทรัพย์สิน ชิงทรัพย์ และปล้นทรัพย์ มีความเกี่ยวเนื่องกันอย่างชัดเจนกับความผิดฐานลักทรัพย์ แต่ในทางวิธีบัญญัติกลับไม่ปรากฏว่ามีการบัญญัติไว้ในมาตรา 192 วรรคสามให้สอดคล้องกัน เนื่องจากความผิดเกี่ยวกับทรัพย์บางฐานที่บัญญัติไว้ ไม่ได้มีการเกี่ยวเนื่องกันด้วยคุณธรรมทางกฎหมายเหตุใดจึงไม่ถือว่าต่างกันในเรื่องสาระสำคัญ จึงทำให้เกิดปัญหาการพิจารณาข้อสาระสำคัญในข้อเท็จจริงที่ต่างจากฟ้อง

⁶⁴ เฟิงอ่าง 82-83.

⁶⁵ เฟิงอ่าง 90.

⁶⁶ เฟิงอ่าง 82-83.

⁶⁷ เฟิงอ่าง 82-83.

2.3.4 เจตนา กับ ประมาท

การกระทำโดยเจตนาประกอบด้วย⁶⁸การรู้สำนึก กล่าวคือ การเคลื่อนไหวโดยรู้ตัว โดยมีการคิด ตกลงใจ รู้ว่าตนกำลังการกระทำหรือกำลังจะกระทำการใด โดยแบ่งเจตนาออกเป็น 2 ประเภท คือ การประสงค์ต่อผล และการเล็งเห็นผล เป็นต้น โดย การจะพิจารณาว่าเป็นความรับผิดชอบทางอาญาโดยเจตนาหรือไม่นั้น ต้องพิจารณาถึงเจตนาประสงค์ต่อผลก่อน หากผู้กระทำไม่ได้ประสงค์ต่อผล จึงจะพิจารณาต่อไปว่าผู้กระทำกระทำโดยเจตนาเล็งเห็นผลหรือไม่⁶⁹

ส่วนบุคคลจะรับผิดชอบในทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำโดยประมาทนั้น เป็นการกระทำโดยปราศจากความระมัดระวัง ซึ่งบุคคลในภาวะเช่นนั้นจักต้องมีตามวิสัยและพฤติการณ์ และบุคคลนั้นอาจใช้ความระมัดระวังเช่นนั้นได้ แต่หาได้ใช้ให้เพียงพอไม่ ก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น โดยศาสตราจารย์จิติ ดิงศรัทย์ ได้อธิบายเกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างเจตนา กับ ประมาทเอาไว้ว่า “...การกระทำซึ่งเกิดผลอย่างหนึ่งขึ้นนั้น แม้ผลที่เกิดขึ้นจะเป็นอย่างเดียวกัน ผู้กระทำการนั้นแต่ละคนอาจมีความชั่วร้ายต่างกันได้มาก แล้วแต่ว่าจิตใจของผู้กระทำเป็นอย่างไร การกระทำให้คนตายอาจเป็นเพราะอุบัติเหตุ ประมาท หรือไม่เจตนาฆ่า หรือเจตนาฆ่า หรือไตร่ตรองไว้ก่อนก็ได้ ตามปกติจะถือว่าบุคคลกระทำความผิดได้ก็ต่อเมื่อเขาได้กระทำโดยเจตนา เว้นแต่บางกรณีที่น่าจะถือว่าเป็นความผิดเพราะกระทำโดยประมาทหรือมีเหตุผลพิเศษที่กฎหมายบัญญัติให้ลงโทษทั้ง ๆ ที่กระทำโดยไม่มีเจตนา นอกจากนี้ การพิสูจน์การกระทำโดยประมาท โจทก์นั้นจะต้องพิสูจน์ถึงการกระทำที่เป็นปัจจัยภายนอก (Objective) ซึ่งต่างกับการพิสูจน์เจตนา ที่ว่า เจตนา นั้น ต้องพิสูจน์จิตใจของผู้กระทำ (Subjective) ของผู้กระทำว่าได้ประสงค์ต่อผลหรือเล็งเห็นผลด้วย จึงเป็นสาระสำคัญของความผิด...” และศาสตราจารย์ ดร. คณิต ฒ นคร ได้อธิบายไว้ว่า “...ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นปัญหาเรื่องกระทำโดยประมาทจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อในกรณีใดกรณีหนึ่งนั้นไม่มีเรื่อง กระทำโดยเจตนาหรือไม่อาจพิสูจน์การกระทำโดยเจตนา (เจตนาเล็งเห็นผล) ได้อย่างมั่นใจ แต่กรณีก็ไม่ได้หมายความว่าความเลเย็ดไปถึงว่า เมื่อการกระทำใดการกระทำหนึ่งเป็นการกระทำที่มีใจการกระทำโดยเจตนาแล้ว การกระทำนั้นคือการกระทำโดยประมาท แต่หมายความว่าเมื่อการกระทำใดเป็นการกระทำที่มีใจการกระทำโดยเจตนาแล้วกรณีจะต้องพิจารณาต่อไปว่าการกระทำนั้นเป็นการกระทำที่กระทำโดยประมาทหรือไม่...” จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าการกระทำความผิดโดยเจตนา กับ ประมาท นั้นมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน

3. หลักเกณฑ์และแนวคิดเกี่ยวกับข้อเท็จจริงต่างกับฟ้องของต่างประเทศ

จากการศึกษาหลักเกณฑ์และแนวคิดเกี่ยวกับข้อเท็จจริงต่างกับฟ้องในประเทศไทย ทำให้ทราบถึงปัญหาในการพิจารณาข้อแตกต่างในสาระสำคัญตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 วรรคสาม เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว จึงต้องศึกษาหลักเกณฑ์และแนวคิดเกี่ยวกับข้อเท็จจริงต่างกับฟ้องของต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศอังกฤษ และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี โดยอาจนำมาตราการที่ประสบความสำเร็จมาเปรียบเทียบ เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหา

⁶⁸ ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ และธรรณกรณ์ บุญมี, *กฎหมายอาญา ภาคทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 23, วิญญูชน 2564)

76-80.

⁶⁹ เพิ่งอ้าง 76.

3.1 ประเทศอังกฤษ

ประเทศอังกฤษใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน แต่ยังคงต้องอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของหน่วยงานรัฐ⁷⁰ โดยการฟ้องคดีอาญาในประเทศอังกฤษอาจทำได้ 2 วิธี คือ ฟ้องด้วยวาจา (Information) หรือฟ้องเป็นลายลักษณ์อักษร (Indictment) ในการนี้จะทำการศึกษาคณะกรรมการฟ้องเป็นลายลักษณ์อักษรเท่านั้น ซึ่งการฟ้องเป็นลายลักษณ์อักษร (Indictment) ของประเทศอังกฤษ สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 แบบ คือ (1) Indictment (2) Criminal Information และ (3) Coroner's Inquest⁷¹

จากศึกษาคำฟ้องในประเทศอังกฤษ พบว่า ประเทศอังกฤษมีการกล่าวหาด้วยคำฟ้อง indictment เป็นหลัก⁷² ซึ่งแยกเป็นกระทงความผิด (Count) ตาม Indictment Act 1915 Section 3 (1)⁷³ โดยแต่ละกระทงความผิดจะปรากฏถึงข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบที่เป็นสาระสำคัญของฐานความผิดเพียงสั้น ๆ เท่าที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น ตาม Indictment Act 1915 Rule 4⁷⁴ ไม่จำเป็นต้องกล่าวถึงรายละเอียดเกี่ยวกับตัวจำเลย ผู้เสียหายทรัพย์สินหรือสิ่งของที่เกี่ยวข้อง เว้นแต่ในความผิดนั้นจำเป็นต้องกล่าวถึง การระบุข้อเท็จจริงเพียงเท่าที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น ทำให้ศาลไม่อาจลงโทษจำเลยในฐานความผิดที่นอกเหนือจากคำฟ้องได้ แม้จะปรากฏข้อเท็จจริงในทางพิจารณาต่างจากฟ้อง เนื่องจากแต่เดิมแนววินิจฉัยของลูกขุนจะเป็นไปในลักษณะเคร่งครัดในเรื่องความต้องตรงกันระหว่างข้อเท็จจริงที่กล่าวอ้างในคำฟ้องกับข้อเท็จจริงที่ได้ในทางพิจารณา ถึงแม้ว่าข้อแตกต่างนั้นจะไม่ใช่สาระสำคัญก็ตาม ลูกขุนไม่อาจวินิจฉัยความผิดฐานอื่นต่างไปจากฐานความผิดที่กล่าวในคำฟ้องได้ เมื่อลูกขุนวินิจฉัยได้ตามนี้ ศาลเองก็ย่อมต้องวินิจฉัยตามข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่ปรากฏ ศาลย่อมไม่อาจพิพากษาในความผิดที่ต่างกันได้ เพราะจะเป็นการพิพากษานอกฟ้องนอกประเด็น เว้นแต่ กรณีที่จำเลยได้ให้ความยินยอมพร้อม

⁷⁰ นพดล ลอยลม (เชิงอรรถ 1) 71-74.

⁷¹ ปรัชญา บุญวุฒิ (เชิงอรรถ 4) 55.

⁷² เพิ่งอ้าง.

⁷³ Indictment Act 1915 Section 3

(1) Every indictment shall contain, and shall be sufficient if it contains, a statement of the specific offence or offences with which the accused person is charged, together with such particulars as may be necessary for giving reasonable information as to the nature of the charge.

⁷⁴ Indictment Act 1915, Rule 4

(1) A description of the offence charged in an indictment, or where more than one offence is charged in an indictment, of each offence so charged, shall be set out in the indictment in a separate paragraph called a count.

(2) A count of an indictment shall commence with a statement of the offence charged, called the statement of offence.

(3) The statement of offence shall describe the offence shortly in ordinary language, avoiding as far as possible the use of technical terms, and without necessarily stating all the essential elements of the offence, and if the offence charged is one created by statute, shall contain a reference to the section of the statute creating the offence.

ทั้งนี้ให้การรับโดยชัดแจ้งว่าตนได้กระทำความผิดฐานอื่นจริง ในกรณีลักษณะการกระทำความผิดที่คล้ายคลึงกัน หากคำฟ้องของโจทก์ได้บรรยายองค์ประกอบของการกระทำความผิดครอบคลุมถึงฐานความผิดที่เบากว่า ลูกขุนสามารถวินิจฉัยเกี่ยวกับความผิดฐานที่เบากว่าได้ ทำให้เกิดปัญหาการยกฟ้องทางเทคนิค (Technicality) เป็นจำนวนมาก

ฝ่ายนิติบัญญัติจึงออกพระราชบัญญัติมาเพื่อผ่อนคลายนัยความเคร่งครัดของหลักการพิพากษาไม่เกินคำขอ โดยขยายขอบเขตการพิพากษาของศาลและดุลพินิจการวินิจฉัยคดีของคณะลูกขุนให้เพิ่มขึ้น ทำให้สามารถพิพากษาลงโทษในความผิดที่ได้ในทางพิจารณาได้ ดังนั้น "หลักการพิพากษาไม่เกินคำขอ" ในประเทศอังกฤษจึงขึ้นอยู่กับฐานความผิดในพระราชบัญญัติที่ออกมา⁷⁵

โดยในการพิจารณาข้อเท็จจริงต่างกับฟ้องเกี่ยวกับเวลากระทำความผิด สถานที่กระทำความผิด ฐานความผิด และเจตนากับประมาท พิจารณาได้ดังนี้

1. เวลากระทำความผิดไม่ถือว่าเป็นข้อแตกต่างในสาระสำคัญ เว้นแต่ในฐานความผิดนั้น เวลาถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของความผิด อาทิ ความผิดฐานลักทรัพย์ (Robbery) ชิงทรัพย์ (Larceny) ยักยอก (Embezzlement) หรือรับของโจร (Receiving stolen goods) เป็นต้น⁷⁶

2. สถานที่กระทำความผิดถือเป็นข้อแตกต่างในสาระสำคัญ หากสถานที่ที่กระทำความผิดนั้น เป็นองค์ประกอบสำคัญของความผิด อาทิ ความผิดฐานลักทรัพย์ในเคหสถาน แต่หากสถานที่ที่กระทำความผิดนั้นไม่ใช่องค์ประกอบสำคัญของความผิด แม้ข้อเท็จจริงในทางพิจารณาแตกต่างกับฟ้อง ไม่ถือว่าเป็นข้อเท็จจริงต่างจากฟ้องในสาระสำคัญ อาทิ กรณีที่การกระทำความผิดนั้น เกิดขึ้นหลายท้องที่ และในทางพิจารณาพบว่ามีการกระทำความผิดในท้องที่หนึ่งท้องที่ใดจริงตามฟ้อง⁷⁷

3. ฐานความผิด การที่ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับฐานความผิดที่ปรากฏตามฟ้องกับทางพิจารณามีความแตกต่างกันในสาระสำคัญและเป็นผลเสีย ศาลพิจารณาพิพากษาลงโทษไม่ได้ เว้นแต่กรณีที่คำฟ้องได้บรรยายองค์ประกอบของความผิดครอบคลุมถึงฐานความผิดอื่นที่มีความร้ายแรงน้อยกว่า ศาลสามารถลงโทษจำเลยในความผิดที่ร้ายแรงน้อยกว่าได้ ตามหลัก lesser included offence⁷⁸

4. เจตนากับประมาท ในการบรรยายฟ้อง ผู้ฟ้องต้องบรรยายถึงเจตนา หากปรากฏว่าข้อเท็จจริงตามฟ้องกับทางพิจารณาต่างกันก็ อาจถือว่าเป็นข้อเท็จจริงต่างจากฟ้อง โดยต้องพิจารณาว่าการกระทำนั้น เจตนาถือเป็นสาระสำคัญหรือไม่ ซึ่งการพิจารณาถึงเจตนา จะต้องพิจารณาว่ามีการกระทำ (Action) เกิดขึ้นหรือไม่ กล่าวคือ มีการเคลื่อนไหวร่างกายโดยเกิดจากการควบคุมของจิตใจ (Willed Movement) ของผู้กระทำ รวมถึงการงดเว้นการกระทำเพื่อป้องกันผล หากการเคลื่อนไหวร่างกายโดยไม่ได้เกิดจากการควบคุมของจิตใจ อาทิ ละเมอหรือเป็นโรคลมบ้าหมู ไม่ถือเป็นการกระทำ เมื่อมีการกระทำเกิดขึ้นแล้วต้องพิจารณาต่อในสวนของจิตใจ (Guilty Mind) คือ Mens rea ที่แสดงให้เห็นถึงสภาพจิตใจของผู้กระทำ โดยจะต้องพิจารณาทั้งสองอย่างควบคู่กันไปจึงจะทราบว่า การ

⁷⁵ นพดล ลอยลม (เชิงอรรถ 1) 77-78.

⁷⁶ พงษ์รัตน์ เครือกลิ่น (เชิงอรรถ 3) 60.

⁷⁷ เฟิงอ้าง 61.

⁷⁸ เฟิงอ้าง 64-66.

กระทำนั้นเป็นกระทำโดยเจตนา (Intention) หรือไม่⁷⁹ เว้นแต่กรณีความผิดพิเศษ (Particular offence) ที่กฎหมายกำหนดให้ความผิดที่พิจารณาได้ความกับความผิดที่ฟ้องไม่แตกต่างกัน แม้เป็นการกระทำโดยเจตนา ศาลสามารถลงโทษจำเลยในความผิดที่ได้ในทางพิจารณาได้⁸⁰ อาทิ The Criminal Law 1967 มาตรา 6 (2) ที่กำหนดว่า ในกรณีความผิดฐานฆาตกรรมนั้น คณะลูกขุนอาจตัดสินว่าเป็นความผิดฐานอื่นได้ อาทิ ความผิดฐานพยายามฆ่า (Attempt to commit murder) หรือความผิดฐานฆ่าคนตายโดยไม่เจตนา (Manslaughter) หรือความผิดฐานเจตนาทำร้ายผู้อื่นจนได้รับอันตรายสาหัส (Of causing grievous bodily harm with intent to do so) เป็นต้น⁸¹

ส่วนการพิจารณาถึงความประมาท จะต้องพิจารณาว่าเป็นประมาทโดยจงใจ (Recklessness) กล่าวคือ ผู้กระทำรู้ถึงภัยที่จะเกิดขึ้น แต่ยังไม่สนใจเข้าเสี่ยงภัย หรือ ประมาทธรรมดา (Negligence) กล่าวคือ ผู้กระทำควรจะใช้ความระมัดระวังแต่หาได้ใช้ไม่ ซึ่งความระมัดระวังเช่นว่านั้น พิจารณาได้จากมาตรฐานของวิญญูชน⁸²

ปัจจุบันหลักเกณฑ์เกี่ยวกับข้อเท็จจริงต่างกับฟ้องนั้น จะถือว่าเป็นข้อเท็จจริงต่างกับฟ้องก็ต่อเมื่อปรากฏว่า ข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำฟ้องและข้อเท็จจริงที่ได้ในทางพิจารณาแตกต่างกันในสาระสำคัญและเป็นผลเสีย ผลในทางกฎหมายตามแนวความคิดของประเทศอังกฤษถือว่า กรณีที่ฟ้องจำเลยเป็นความผิดฐานหนึ่งจะลงโทษจำเลยในความผิดฐานอื่นที่มีลักษณะแตกต่างไปจากความผิดที่ฟ้องไม่ได้ เว้นแต่เข้าข้อยกเว้นของหลัก Lesser included offence และในกรณีความผิดพิเศษที่กฎหมายกำหนดให้ความผิดที่พิจารณาได้ความกับความผิดที่ฟ้องไม่แตกต่างกัน ศาลสามารถลงโทษจำเลยในความผิดที่ได้ในทางพิจารณาได้

3.2 สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ โดยคำฟ้องในคดีอาญาของประเทศเยอรมนีมีแบบเดียว คือ Anklage ที่มีการระบุข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเวลากระทำความผิด สถานที่ที่เกิดการกระทำความผิด ตามลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น องค์ประกอบของการกระทำความผิด และบทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกระทำ

⁷⁹ นลินอร ธิปดี, 'ความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคล : ศึกษากรณีกระทำความผิดโดยประมาท' (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2551) 42-44.

⁸⁰ พงษ์รัตน์ เครือกลิ่น (เชิงอรรถ 3) 67.

⁸¹ The Criminal Law 1967 section 6 (2)

Trial of offences

(2) On an indictment for murder a person found not guilty of murder may be found guilty—

(a) of manslaughter, or of causing grievous bodily harm with intent to do so; or

(b) of any offence of which he may be found guilty under an enactment specifically so providing, or under section 4 (2) of this Act; or

(c) of an attempt to commit murder, or of an attempt to commit any other offence of which he might be found guilty; but may not be found guilty of any offence not included above.

⁸² ปานรวี ชิวดีโสภณ, 'ปัญหาความรับผิดทางอาญาในการกระทำโดยประมาทของแพทย์' (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2551) 11-13.

ความผิด รวมถึงข้อสันนิษฐาน⁸³ นอกจากนี้ ยังต้องระบุ ถึงผลการสอบสวน (Ermittlungsergebnis) เว้นแต่ในกรณีเป็นการกล่าวหาต่อผู้พิพากษานายเดี่ยวอาจไม่ต้องกล่าวถึงผลการสอบสวน ตาม German Code of Criminal Procedure (Strafprozeßordnung – StPO) มาตรา 200⁸⁴

โดยในการพิจารณาข้อเท็จจริงต่างกับฟ้องของศาลเกี่ยวกับเวลากระทำความผิด สถานที่กระทำความผิด ฐานความผิด และเจตนากับประมาท พิเคราะห์ได้ดังนี้

1. เวลากระทำความผิด คำฟ้องของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีลักษณะเป็นการบรรยายข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดตามลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ทำให้การคลาดเคลื่อนของข้อเท็จจริงตามฟ้องกับข้อเท็จจริงในทางพิจารณาเกี่ยวกับเวลากระทำความผิด จึงไม่ถือว่าข้อเท็จจริงต่างกับฟ้องในสาระสำคัญ⁸⁵

2. สถานที่กระทำความผิด ข้อเท็จจริงตามฟ้องต่างกับข้อเท็จจริงในทางพิจารณาเกี่ยวกับสถานที่กระทำความผิด ไม่ถือเป็นข้อเท็จจริงต่างกับฟ้องในสาระสำคัญ หากการคลาดเคลื่อนของข้อเท็จจริงตามฟ้องกับข้อเท็จจริงในทางพิจารณาที่พิสูจน์ได้เป็นเหตุการณ์ในทางประวัติศาสตร์เดียวกัน⁸⁶

3. ฐานความผิด ตาม German Code of Criminal Procedure มาตรา 264 (1)⁸⁷ ศาลจะพิจารณาพิพากษาจำเลยจากฐานความผิดตามคำฟ้องของโจทก์ และฐานความผิดนั้นต้องปรากฏในทางพิจารณา แต่ทั้งนี้

⁸³ พงษ์รัตน์ เครือกลิ่น (เชิงอรรถ 3) 35.

⁸⁴ German Code of Criminal Procedure มาตรา 200

Content of bill of indictment

(1) The bill of indictment shall indicate the indicted accused, the offence with which he is charged, the time and place of its commission, its statutory elements and the criminal provisions which are to be applied (the charges). The evidence, the court before which the main hearing is to be held and defence counsel shall also be indicated. If witnesses are designated, their place of residence or whereabouts shall be indicated, whereby indication of the full address shall not be required. In the cases under section 68 (1) sentence 2 and (2) sentence 1, indicating the name of the witness shall be sufficient. If reference is made to a witness whose identity is not to be revealed either in full or in part, this fact shall be indicated; the same shall apply accordingly to the confidentiality of the witness's place of residence or whereabouts.

(2) The bill of indictment shall also set out the relevant results of the investigations. This may be dispensed with if the charges are preferred before a criminal court judge.

⁸⁵ พงษ์รัตน์ เครือกลิ่น (เชิงอรรถ 3) 70.

⁸⁶ เฟิ่งอ้าง.

⁸⁷ German Code of Criminal Procedure มาตรา 264 (1)

Subject matter of judgment

(1) The subject of adjudication shall be the offence as specified in the bill of indictment and as it presents itself in the light of the outcome of the hearing.

ศาลไม่จำเป็นต้องผูกมัดกับฐานความผิดตามฟ้อง ตาม German Code of Criminal Procedure มาตรา 264 (2)⁸⁸ ด้วยเหตุนี้ หากปรากฏว่าข้อเท็จจริงตามฟ้องกับข้อเท็จจริงในทางพิจารณาต่างกัน ศาลมีอำนาจพิจารณาพิพากษา ลงโทษจำเลยตามความที่ได้ในทางพิจารณาได้ และเพื่อไม่ให้จำเลยเสียเปรียบในการต่อสู้คดีนี้ อาจมีการเลื่อนการ พิจารณาคดีนี้ออกไปเพื่อให้โอกาสจำเลยที่จะเตรียมการต่อสู้คดีในข้อกฎหมายใหม่ ตาม German Code of Criminal Procedure มาตรา 265⁸⁹

4. เจตนากับประมาท ประมวลกฎหมายอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีไม่มีบทบัญญัติที่ให้ความหมาย ของคำว่า“เจตนา” ไว้โดยตรงดังเช่นประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรคสาม ของไทย โดยมีการบัญญัติในประมวล

⁸⁸ German Code of Criminal Procedure มาตรา 264 (2)

Subject matter of judgment

(2) The court shall not be bound by the evaluation of the offence which formed the basis of the order opening the main proceedings.

⁸⁹ German Code of Criminal Procedure Section 265

Change in legal reference or facts

(1) The defendant may not be sentenced on the basis of a provision of criminal law other than the one referred to in the charges admitted by the court without first having his attention specifically drawn to the change in the legal reference and without having been afforded the opportunity to defend himself.

(2) The same procedure shall be followed if

1. special circumstances which increase criminal liability or justify an order imposing a measure, an additional penalty or an incidental legal consequence do not transpire until the hearing,

2. the court wishes to deviate from a provisional assessment of the factual or legal situation which was submitted in the course of the hearing or

3. it is necessary to make reference to a new situation in order to be able to sufficiently defend the defendant.

(3) The main hearing shall be suspended upon the defendant's application if, alleging insufficient preparation for defence, he contests newly discovered circumstances which admit the application of a more severe criminal provision against the defendant than the one which is referred to in the charges admitted by the court or which forms part of the circumstances indicated in subsection (2) no. 1.

(4) Where, as a result of a change in circumstances, it appears reasonable to do so in order to adequately prepare the charges or the defence, the court shall suspend the main hearing upon an application or ex officio.

กฎหมายอาญาเยอรมนี มาตรา 16 วรรคแรก⁹⁰ เพียงว่า "...ผู้ใด ในการกระทำความผิด ไม่รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิด ผู้นั้นมิได้กระทำโดยเจตนา การลงโทษสำหรับประมาทไม่มีผลกระทบกระเทือน..."⁹¹ นอกจากนี้ นักนิติศาสตร์เยอรมนีได้อธิบายว่า "...เจตนา คือ การรู้และต้องการการเกิดขึ้นจริงของข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิด..."⁹²

ส่วนการกระทำโดยประมาทตามกฎหมายอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี แบ่งออกเป็น 2 ประเภท 1. ประมาทโดยไม่รู้ตัว (Unbewusste Fahrlässigkeit) คือ การที่ผู้กระทำได้กระทำโดยปราศจากความระมัดระวังตามวิสัยและพฤติการณ์ โดยไม่คำนึงถึงโอกาสที่การกระทำของตนจะนำไปสู่การกระทำที่ครบองค์ประกอบที่กฎหมายบัญญัติ⁹³ และ 2. ประมาทโดยรู้ตัว (Bewusste Fahrlässigkeit) หรือที่ ศาสตราจารย์ จิตติ ดิงศภัทย์ เรียกว่า "ประมาทโดยจงใจ คือ การที่ผู้กระทำเห็นถึงอันตรายที่อาจเกิดขึ้นได้ แต่ผู้กระทำเชื่อว่าสามารถหลีกเลี่ยงไม่ให้อันตรายเกิดขึ้นได้ จึงเข้าเสี่ยงภัยนั้น"⁹⁴

จากการศึกษาคำฟ้องในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี พบว่า ข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำฟ้องกับข้อเท็จจริงที่ปรากฏในทางพิจารณาจะต้องเป็นเหตุการณ์ในทางประวัติศาสตร์เดียวกัน ศาลจึงจะมีอำนาจที่จะลงโทษจำเลยในความผิดที่กล่าวมาในคำฟ้องได้ ตามหลัก "การกระทำในทางประวัติศาสตร์อันเดียวกัน" (geschichtlicher Vorgänge) ทำให้การคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับเวลากระทำความผิด หรือสถานที่ที่เกิดการกระทำความผิด หรือบุคคลที่ได้รับบาดเจ็บ หรือในข้อเท็จจริงอย่างอื่น ๆ ไม่ถือเป็นข้อเท็จจริงต่างกับฟ้องที่แตกต่างในสาระสำคัญ⁹⁵ จึงไม่เป็นการพิพากษาเกินคำขอหรือคำฟ้อง ในกรณีที่โจทก์ฟ้องจำเลยฐานหนึ่ง แต่ในทางพิจารณาได้ความว่าจำเลยกระทำความผิดอีกฐานหนึ่ง ศาลมีอำนาจลงโทษจำเลยในความผิดที่ได้ในทางพิจารณาได้⁹⁶ เพื่อไม่ให้จำเลยเสียเปรียบในการต่อสู้คดี ศาลสามารถสั่งเลื่อนการพิจารณาคดีออกไปก่อน เพื่อให้จำเลยได้เตรียมการต่อสู้คดีในข้อกฎหมายใหม่ ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

4. หลักและคำพิพากษาศาลฎีกาเกี่ยวกับข้อเท็จจริงต่างกับฟ้องของประเทศไทย

ในการพิจารณาคดี หากข้อเท็จจริงที่ปรากฏในทางพิจารณาได้ตรงกับข้อเท็จจริงที่ปรากฏในฟ้อง ศาลจะลงโทษจำเลยได้ แต่หากข้อเท็จจริงที่ปรากฏในทางพิจารณาแตกต่างไม่ตรงกับข้อเท็จจริงที่ปรากฏในฟ้อง ทำให้เกิด

⁹⁰ German Criminal Code Section 16

Mistake of fact

(1) Whoever, at the time of the commission of the offence, is unaware of a fact which is a statutory element of the offence is deemed to lack intention. Any criminal liability for negligence remains unaffected.

⁹¹ คณิต ฌ นคร (เชิงอรรถ 13) 220.

⁹² เฟิงอ้าง 221.

⁹³ เฟิงอ้าง 351.

⁹⁴ จิตติ ดิงศภัทย์ (เชิงอรรถ 41) 278-279.

⁹⁵ ซีระ ละมุลตรี (เชิงอรรถ 12) 69-70.

⁹⁶ พงษ์รัตน์ เครือกลิ่น (เชิงอรรถ 3) 70-71.

ปัญหาข้อเท็จจริงต่างจากฟ้อง อันจะนำไปสู่การพิจารณาตามมาตรา 192 โดยข้อเท็จจริงที่แตกต่างจากฟ้องนั้นอาจแยกได้เป็นข้อเท็จจริงที่ต่างจากฟ้องในสาระสำคัญและข้อเท็จจริงต่างกับฟ้องที่ไม่แตกต่างในสาระสำคัญ⁹⁷

4.1 หลักและคำพิพากษาศาลฎีกาเกี่ยวกับข้อเท็จจริงต่างกับฟ้องในสาระสำคัญ

ข้อเท็จจริงที่ปรากฏในการพิจารณาต่างกับข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำฟ้องนั้น หากเป็นข้อเท็จจริงที่ปรากฏในทางพิจารณากับข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำฟ้องแตกต่างกันในข้อสาระสำคัญ ศาลต้องยกฟ้อง โดยไม่ต้องคำนึงว่าจำเลยหลงต่อสู้อหรือไม่ ซึ่งในปัจจุบันปรากฏตามความในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192

4.1.1 หลักข้อเท็จจริงต่างกับฟ้องในสาระสำคัญ

โดยทั่วไปแล้วคำฟ้องคดีอาญาจะต้องปรากฏถึงข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบที่เป็นสาระสำคัญของความผิดที่ได้ฟ้องและข้อเท็จจริงที่เป็นรายละเอียดเกี่ยวกับการกระทำความผิด บุคคล สิ่งของ ที่เกี่ยวข้องกับ การกระทำความผิด ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 158 ดังนั้น หากข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในทางพิจารณาแตกต่างกับข้อเท็จจริงดังที่กล่าวในฟ้องนั้น เป็นข้อแตกต่างในสาระสำคัญอาจทำให้จำเลยได้รับความเสียหาย อาทิ การรับโทษที่หนักขึ้น ความผิดเป็นคนละกลุ่มความผิด แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ด้วยเหตุนี้ ศาลจึงต้องยกฟ้อง แต่หากข้อเท็จจริงที่กล่าวมาในคำฟ้องนั้นมีข้อแตกต่างที่มีใช้ในข้อสาระสำคัญ ทั้งจำเลยมิได้หลงต่อสู้อ ศาลจะลงโทษจำเลยตามข้อเท็จจริงที่ได้ความนั้นก็ได้

ด้วยเหตุนี้ การพิจารณาหลักเกณฑ์เกี่ยวกับหลักข้อเท็จจริงต่างกับฟ้องในสาระสำคัญนั้น มีความจำเป็นต้องมีความเข้าใจในหลักเกณฑ์สำคัญเกี่ยวกับการทำคำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 วรรคแรก ประกอบกับหลักเกณฑ์การบรรยายคำฟ้อง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 158 หากพบว่าข้อเท็จจริงในทางพิจารณาแตกต่างกับฟ้อง ศาลต้องพิจารณาต่อไปว่า ข้อเท็จจริงในทางพิจารณาแตกต่างกับฟ้องนั้น เป็นสาระสำคัญหรือไม่ ถ้าข้อแตกต่างนั้นมีใช้ในสาระสำคัญ และจำเลยมิได้หลงต่อสู้อ อันเป็นการเข้าข้อยกเว้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 วรรคสอง โดยการพิจารณาในวรรคสองนี้ ต้องพิจารณาควบคู่กันไปกับมาตรา 192 วรรคสาม ที่กำหนดไว้ว่าข้อเท็จจริงที่แตกต่างนั้นเป็นเพียงรายละเอียด ไม่ใช่สาระสำคัญ เมื่อข้อเท็จจริงนั้น ไม่ใช่สาระสำคัญแล้ว ศาลจึงจะลงโทษจำเลยตามข้อเท็จจริงที่พิจารณาได้

4.1.2 ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาเกี่ยวกับข้อเท็จจริงต่างกับฟ้องที่วินิจฉัยว่าเป็นสาระสำคัญ

1. เวลา คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2624/2541 สรุปข้อเท็จจริงได้ว่า โจทก์ฟ้องจำเลยกระทำความผิดฐานร่วมกันบุกรุกในเวลากลางคืน ในทางพิจารณาได้ความว่าจำเลยกระทำความผิดฐานนั้น แต่โจทก์ไม่ได้มีคำขอให้ลงโทษจำเลยในความผิดฐานบุกรุกในเวลากลางคืน ดังนั้น ศาลจะลงโทษจำเลยไม่ได้เพราะเป็นการพิพากษาเกินคำขอ ต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 วรรคแรก โดยจากตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาพบว่า เวลาในการกระทำความผิดเป็นข้อเท็จจริงที่เป็นสาระสำคัญในคำฟ้อง เนื่องจากข้อเท็จจริงที่ว่าจำเลยกระทำความผิดฐานร่วมกันบุกรุกในเวลากลางคืนนั้น เป็นเหตุที่จะทำให้จำเลยได้รับโทษหนักขึ้นตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 365 (3)

2. สถานท่ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4976/2556 สรุปข้อเท็จจริงได้ว่า คำฟ้องของโจทก์ไม่ได้ระบุข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสถานที่ซึ่งเกิดการกระทำความผิดของจำเลยว่าเหตุเกิดที่ใด ฟ้องโจทก์จึงไม่ชอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 158 (5) แต่การที่จะสั่งให้โจทก์แก้ฟ้องให้ถูกต้องหรือไม่ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ

⁹⁷ สุเนติ คงเทพ (เชิงอรรถ 29) 19.

อาญา มาตรา 161 วรรคหนึ่ง นั้น ก็ล่วงเลยเวลาที่จะปฏิบัติได้ เพราะศาลชั้นต้นดำเนินกระบวนการพิจารณาไปจนเสร็จสิ้นแล้ว ศาลฎีกาจำต้องยกฟ้อง โดยจากตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกา พบว่า สถานที่การกระทำความผิดถือเป็นองค์ประกอบของคำฟ้องซึ่งโจทก์ต้องระบุไว้และเป็นข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญ เนื่องจากตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 158 (5) ได้กำหนดให้โจทก์ต้องระบุสถานที่กระทำความผิด เพื่อให้จำเลยทราบว่าการกระทำที่โจทก์กล่าวอ้างนั้นเกิดขึ้นในสถานที่ใด การไม่ระบุข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสถานที่ทำให้คำฟ้องของโจทก์ไม่สมบูรณ์ อีกทั้ง เมื่อพิจารณาถึงองค์ประกอบของความผิด บางฐานความผิดสถานที่ถือเป็นข้อเท็จจริงที่เป็นเหตุให้ศาลลงโทษจำเลยหนักขึ้นได้ อาทิ ลักทรัพย์ในที่หรือบริเวณที่มีอุบัติเหตุ หรือภัยพิบัติอื่น ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 335 (2) หรือลักทรัพย์ในเคหสถาน ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 335 (8) หรือลักทรัพย์ในสถานที่บูชาสาธารณะ สถานีรถไฟ ท่าอากาศยาน หรือในเขตยานสาธารณะ ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 335 (9) เป็นต้น

3. ฐานความผิด คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 831/2532 สรุปข้อเท็จจริงได้ว่า เมื่อโจทก์ฟ้องจำเลยกระทำความผิดฐานชิงทรัพย์ แต่ในทางพิจารณาได้ความว่า การกระทำของจำเลยเป็นการฉกฉวยเอาซึ่งหน้าอันเป็นความผิดฐานวิ่งราวทรัพย์ ซึ่งเป็นฐานความผิด ที่ไม่ได้ระบุในคำฟ้องจึงเป็นเรื่องที่โจทก์ไม่ประสงค์ให้ลงโทษในความผิดฐานวิ่งราวทรัพย์ ทำให้ศาลไม่อาจลงโทษจำเลยในฐานความผิดที่ปรากฏในทางพิจารณาได้ อีกทั้ง ความผิดฐานวิ่งราวทรัพย์มิได้ถูกกำหนดเอาไว้ใน 8 ฐานความผิดที่ระบุไว้ในมาตรา 192 วรรคสาม ศาลจึงต้องนำความผิดฐานลักทรัพย์มาวินิจฉัยเพื่อลงโทษจำเลย ซึ่งมีอัตราโทษที่ต่ำกว่าความผิดฐานวิ่งราวทรัพย์ โดยจากตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกา พบว่า การบัญญัติฐานความผิดในทางวิธีสบัญญัติ ยังไม่ครอบคลุมลักษณะความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ในทางสารบัญญัติ ซึ่งมีคุณธรรมทางกฎหมายมุ่งคุ้มครองตัวทรัพย์เหมือนกันทั้งหมด อาทิ ความผิดฐานวิ่งราวทรัพย์ ชิงทรัพย์ และปล้นทรัพย์ เป็นต้น ซึ่งความผิดทั้ง 3 ฐานนั้น มีองค์ประกอบความผิดพื้นฐานมาจากความผิดฐานลักทรัพย์ อันเป็นความผิดที่ต่อเนื่องมาจากความผิดฐานลักทรัพย์ ถ้าไม่มีความผิดฐานลักทรัพย์แล้ว ความผิดฐานปล้นทรัพย์ ชิงทรัพย์ และวิ่งราวทรัพย์ไม่อาจเกิดขึ้นได้⁹⁸ เมื่อไม่มีการบัญญัติความผิดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 วรรคสาม ทำให้ศาลไม่อาจลงโทษจำเลย เนื่องจากเป็นการขัดกับหลักการห้ามพิพากษาเกินคำฟ้องหรือเกินคำขอตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 วรรคหนึ่ง ประกอบกับการตีความตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา อันเป็นกฎหมายมหาชนนั้น ผู้ใช้กฎหมายต้องไม่ตีความแตกต่างไปจากบทบัญญัติ ทั้งไม่สามารถขยายความฐานความผิดออกไปมากไปกว่าที่กฎหมายกำหนดได้ ด้วยเหตุนี้ จึงควรบัญญัติกฎหมายความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ให้ครอบคลุม เพื่อให้จำเลยได้รับโทษในสิ่งที่ตนได้กระทำ

4. เจตนากับประมาท คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4/2530 โจทก์ฟ้องขอให้ลงโทษฐานทำให้คนตายโดยประมาท ข้อเท็จจริงปรากฏในการพิจารณาว่าจำเลยใช้อาวุธปืนยิงผู้ตายโดยเจตนา แม้มาตรา 192 จะบัญญัติให้ถือว่าเป็นการแตกต่างในรายละเอียด จะลงโทษจำเลยในความผิดฐานฆ่าผู้อื่นโดยเจตนาไม่ได้เพราะเป็นการพิพากษาเกินคำขอต้องห้ามตามมาตรา 192 วรรคแรก โดยคำพิพากษาศาลฎีกานี้ เป็นคำพิพากษาที่ตัดสินตามมาตรา 192 วรรคสาม ก่อนมีการแก้ไขเพิ่มเติม เมื่อปี 2530 โดยมาตรา 192 วรรคสาม ที่ใช้บังคับอยู่ในขณะนั้น บัญญัติว่า "...ในกรณีที่ข้อแตกต่างนั้นเป็น เพียงรายละเอียด เช่น เกี่ยวกับเวลาหรือสถานที่กระทำความผิด หรือต่างกันระหว่างการกระทำความผิดฐานลักทรัพย์กรรโชก ฉ้อโกง ยักยอก และรับของโจร หรือต่างกันระหว่างการกระทำความผิดโดยเจตนากับประมาท มิให้ถือว่าต่างกันในเรื่องสาระสำคัญ เว้นแต่จะปรากฏแก่ศาลว่า การที่ฟ้องผิดไปเป็นเหตุให้จำเลยหลงต่อสู้..." เมื่อจำเลยกระทำ

⁹⁸ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล (เชิงอรรถ 55) 82-83.

ผิดโดยประมาท แม้ได้ความในการพิจารณาว่าจำเลยกระทำผิดเจตนา ศาลก็จะลงโทษไม่ได้เพราะเกินคำขอตาม มาตรา 192 วรรคหนึ่ง ต่อมาปี 2532 ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 192 วรรคสาม ว่า “...ในกรณีที่ข้อแตกต่างนั้นเป็น เพียงรายละเอียด เช่น เกี่ยวกับเวลาหรือสถานที่กระทำความผิดหรือต่างกันระหว่างการกระทำผิดฐานลักทรัพย์ กระชก รีดเอาทรัพย์ ฉ้อโกง โกงเจ้าหนี้ ยักยอก รับของโจร และทำให้เสียทรัพย์ หรือต่างกันระหว่างการกระทำผิด โดยเจตนา กับประมาท มิให้ถือว่าต่างกันในเรื่องสาระสำคัญ ทั้งนี้ให้ถือว่าข้อที่พิจารณาได้ความนั้นเป็นเรื่องเกินคำขอ หรือเป็นเรื่องที่โจทก์ไม่ประสงค์ให้ลงโทษ เว้นแต่จะปรากฏแก่ศาลว่า การที่ฟ้องผิดไปเป็นเหตุให้จำเลยหลงต่อสู้ แต่ ทั้งนี้ ศาลจะลงโทษจำเลยเกินอัตราโทษที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดที่โจทก์ฟ้องไม่ได้...” ซึ่งเป็นการแก้ไข เพิ่มเติมอันเนื่องมาจากผลของฎีกานี้ โดยมีให้ถือว่าเป็นเรื่องเกินคำขอหรือเป็นเรื่องที่โจทก์ไม่ประสงค์ให้ลงโทษ และ เพื่อให้ศาลมีอำนาจลงโทษตามข้อเท็จจริงที่พิจารณาความได้ ในขณะที่เดียวกัน เพื่อไม่ให้จำเลยต้องรับโทษตามอัตราที่ กฎหมายกำหนดเกินไปกว่าอัตราโทษสำหรับความผิดที่โจทก์ฟ้อง ซึ่งจากตัวอย่างคำพิพากษาฎีกาและวัตถุประสงค์ ของการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 วรรคสาม จะพบว่า ข้อเท็จจริงในคำฟ้องกับ ข้อเท็จจริงที่ปรากฏในการพิจารณาคดี เป็นการกระทำโดยเจตนา กับประมาทที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน ไม่ใช่เพียง รายละเอียดของการกระทำ แต่การกระทำนั้นเป็นสาระสำคัญของความผิด ดังนั้น จึงไม่ควรระบุให้การกระทำกับ ประมาทเป็นเพียงรายละเอียด ไม่ใช่ข้อสาระสำคัญ การแก้ไขเพิ่มเติมที่ว่า “...ทั้งนี้ให้ถือว่าข้อที่พิจารณาได้ความนั้น เป็นเรื่องเกินคำขอหรือเป็นเรื่องที่โจทก์ไม่ประสงค์ให้ลงโทษ... แต่ทั้งนี้ศาลจะลงโทษจำเลยเกินอัตราโทษที่กฎหมาย กำหนดไว้สำหรับความผิดที่โจทก์ฟ้องไม่ได้...” ไม่เป็นการแก้ไขปัญหาให้ตรงประเด็น การบัญญัติเช่นนี้ ถือเป็น การผ่อนคลายเป็นศาลพิจารณาข้อเท็จจริงที่ปรากฏในทางพิจารณาคดีที่ต่างจากฟ้องได้ อันเป็นการขัดกับหลักการห้ามมิให้ พิพากษาหรือสั่งเกินคำขอ

4.2 หลักและคำพิพากษาศาลฎีกาเกี่ยวกับข้อเท็จจริงต่างกับฟ้องที่ไม่ใช่สาระสำคัญ

ข้อเท็จจริงที่ปรากฏในการพิจารณาต่างกับข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำฟ้อง หากข้อเท็จจริงที่ปรากฏในทางพิจารณา กับข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำฟ้องไม่ได้แตกต่างกันในสาระสำคัญ เป็นเพียงรายละเอียด และจำเลยไม่ได้หลงต่อสู้ ศาลจะ ลงโทษจำเลยตามข้อเท็จจริงที่ได้ความนั้นก็ ได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 วรรคสาม

4.2.1 หลักข้อเท็จจริงต่างกับฟ้องที่ไม่ใช่สาระสำคัญ

คำว่า “ข้อแตกต่างที่มีใช่สาระสำคัญ” บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 วรรคสาม ว่า “...ในกรณีที่ข้อแตกต่างนั้นเป็นเพียงรายละเอียด เช่น เกี่ยวกับเวลาหรือสถานที่กระทำความผิดหรือต่างกัน ระหว่างการกระทำผิดฐานลักทรัพย์ กระชก รีดเอาทรัพย์ ฉ้อโกง โกงเจ้าหนี้ ยักยอก รับของโจร และทำให้เสียทรัพย์ หรือต่างกันระหว่างการกระทำผิดโดยเจตนา กับประมาท มิให้ถือว่าต่างกันในเรื่องสาระสำคัญ ทั้งนี้ให้ถือว่าข้อที่ พิจารณาได้ความนั้นเป็นเรื่องเกินคำขอหรือ เป็นเรื่องที่โจทก์ไม่ประสงค์ให้ลงโทษ เว้นแต่จะปรากฏแก่ศาลว่าการที่ ฟ้องผิดไปเป็นเหตุให้จำเลยหลงต่อสู้แต่ทั้งนี้ศาลจะลงโทษจำเลยเกินอัตราโทษที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดที่ โจทก์ฟ้องไม่ได้...” จะเห็นได้ว่า เมื่อโจทก์กล่าวในคำฟ้อง โดยระบุข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิดฐานหนึ่ง แต่ทางพิจารณาไม่ได้ความว่าการกระทำของจำเลยเป็นความผิดฐานนั้น แต่กลับได้ความว่า การกระทำของจำเลยเป็น ความผิดฐานอื่นที่มีได้กล่าวไว้ในคำฟ้อง โดยหากถือตามหลักข้อเท็จจริงต่างกับฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา มาตรา 192 วรรคหนึ่งและวรรคสองแล้ว จะเห็นได้ว่า เป็นข้อเท็จจริงที่แตกต่างในสาระสำคัญ ศาลไม่ อาจลงโทษจำเลยในฐานความผิดที่ได้ฟ้อง แต่บทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192

3. ฐานความผิด คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2921/2541 สรุปข้อเท็จจริงได้ว่า โจทก์ฟ้องจำเลยกระทำความผิดฐานชิงทรัพย์ ในเวลากลางคืน แต่ในทางพิจารณาได้ความว่า การกระทำของจำเลยเป็นการฉกฉวยเอาซึ่งหน้าอันเป็นความผิดฐาน วิ่งราวทรัพย์ ซึ่งเป็นฐานความผิดที่โจทก์ไม่ได้บรรยายถึงการฉกฉวยเอาซึ่งหน้า อันเป็นองค์ประกอบของความผิดฐาน วิ่งราวทรัพย์ในคำฟ้อง และคำขอท้ายฟ้องก็ไม่ได้ขอให้ลงโทษฐานวิ่งราวทรัพย์ จึงเป็นเรื่องที่โจทก์ไม่ประสงค์ให้ ลงโทษในความผิดฐานวิ่งราวทรัพย์ ตามหลักการห้ามมิให้ศาลพิพากษาไม่เกินคำขอนั้น ศาลไม่อาจลงโทษจำเลยใน ฐานความผิดที่ปรากฏในทางพิจารณาได้ ศาลคงลงโทษได้เพียงความผิดฐานลักทรัพย์ในเวลากลางคืน แต่เนื่องจากการ กระทำความผิดฐานชิงทรัพย์เป็นการลักทรัพย์โดยการใช้กำลังประทุษร้าย จึงถือไม่ได้ว่าข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในการ พิจารณาแตกต่างกับข้อเท็จจริงที่กล่าวในฟ้องในข้อสาระสำคัญอันจะเป็นเหตุให้ศาลต้องยกฟ้อง ศาลจึงลงโทษจำเลย ได้ ทั้งที่ความผิดฐานชิงทรัพย์ไม่ได้อยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 วรรคสาม อันเป็น ข้อยกเว้นที่ศาลจะถือว่าเป็นข้อแตกต่างที่ไม่ใช่สาระสำคัญได้ โดยจากตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาข้างต้น ศาลสามารถ ตีความกำหนดลงโทษความผิดฐานอื่นที่ไม่ได้อยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 วรรคสามได้ โดยให้เหตุผลว่าความผิดฐานชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ และวิ่งราวทรัพย์ มีการเอาทรัพย์ไปเช่นเดียวกับความผิดฐานลัก ทรัพย์ ต่างกันเพียงวิธีการเอาไป การพิพากษาเช่นนี้เป็นการขัดกับหลักห้ามมิให้พิพากษาเกินคำฟ้องหรือคำขอใน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 วรรคแรก เพราะความผิดฐานชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ และวิ่งราว ทรัพย์ไม่ได้อยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 วรรคสาม อันเป็นข้อยกเว้นที่ศาลจะถือว่าเป็น ข้อแตกต่างที่ไม่ใช่สาระสำคัญได้ ด้วยเหตุนี้จึงควรแก้ไขให้บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 วรรคสาม

4. เจตนากับประมาท คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4968/ 2551 สรุปข้อเท็จจริงได้ว่า จำเลยสำคัญผิดว่าผู้ตายกับ พวกจะเข้ามาลักผลไม้ในไร่และผู้ตายเดินเข้ามาจะทำร้ายจำเลย แต่ผู้ตายไม่ได้มีอาวุธหรือพูดข่มขู่หรือมีกิริยาอาการ ว่าจะทำร้ายจำเลย หากจำเลยเพียงแต่ยิงชูกีฬาก็จะเป็นการเพียงพอที่จะทำให้ผู้ตายเกรงกลัวและหลบหนีไปได้ การที่ จำเลยใช้อาวุธปืนลูกซองยาวยิงผู้ตายที่บริเวณหน้าห้อง 1 นัด จนผู้ตายล้มลงแล้วจำเลยยังใส่กระสุนปืนลูกซองเข้าไป ใหม่แล้วยิงผู้ตายที่ศีรษะซ้ำอีก 1 นัด จนถึงแก่ความตาย จึงเป็นการกระทำโดยป้องกันอันเกินกว่าการณิแห่งการจำต้อง กระทำเพื่อป้องกัน และความสำคัญผิดของจำเลยเกิดขึ้นโดยความประมาท เนื่องจากไม่ได้ใช้ความระมัดระวัง พิจารณาให้รอบคอบว่าผู้ตายกับพวกเป็นคนร้ายจริงไม่ จำเลยจึงมีความผิดฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึง แก่ความตายซึ่งแม้จะแตกต่างกับข้อเท็จจริงที่โจทก์กล่าวมาในฟ้อง แต่เป็นการต่างกันระหว่างการทำผิดโดย เจตนากับประมาท ศาลฎีกาย่อมมีอำนาจลงโทษจำเลยได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 วรรคสองและวรรคสาม โดยจากคำพิพากษาศาลฎีกา จะพบว่า ข้อเท็จจริงตามคำฟ้อง คือ ความผิดฐานเจตนาฆ่าผู้อื่น แต่ข้อเท็จจริงพบว่า มีเหตุการณ์เกิดขึ้นสองช่วง กล่าวคือ การยิงโดยไม่ได้ใช้ความระมัดระวังให้รอบคอบ เป็น เหตุการณ์ในช่วงแรก ต่อมา เมื่อภัยอันตรายสิ้นสุดลงแล้วโดยผู้ตายถูกยิงล้มลงไปแล้ว จำเลยกลับบรรจุกระสุนเข้าไปใหม่ แล้วยิงผู้ตายซ้ำอีก 1 นัด เมื่อพิจารณาจากข้อเท็จจริง จะเห็นได้ว่า การป้องกันโดยสำคัญผิดอันเกิดขึ้นจากความ ประมาทได้สิ้นสุดลง นับตั้งแต่ผู้ตายถูกยิงล้มลงแล้ว เพราะภัยอันตรายอันละเมิดต่อกฎหมาย โดยสำคัญผิดต่อจำเลย ได้สิ้นสุดลงแล้ว ดังนั้น จำเลยย่อมต้องรับโทษสำหรับการกระทำในกรรมแรกครบถ้วน อย่างไรก็ตาม เมื่อข้อเท็จจริง ปรากฏต่อไปว่า จำเลยได้บรรจุกระสุนใหม่เข้าไป อันเป็นการเริ่มต้นเจตนาฆ่า ภายหลังภัยอันตรายสิ้นสุดลงแล้ว และ ไม่ปรากฏเหตุบันดาลโทสะแต่อย่างใด จึงเป็นเรื่องที่จำเลยเกิดเจตนาขึ้นใหม่แยกต่างหากจากเหตุการณ์เดิมที่สิ้นสุดลง

กรณีนี้ ไม่ใช่กรณีที่เป็นกรต่างกันระหว่างกระทำคามผิดโดยเจตนากับประมาท เพราะเห็นได้ชัดเจนว่า เป็นการกระทำต่างวาระต่างเจตนากันอย่างชัดเจน โดยการกระทำแรกเกิดขึ้นโดยมีมูลเหตุจูงใจจากการป้องกันโดยสำคัญผิดโดยประมาท และเหตุได้ระงับลงแล้ว ทั้งไม่ปรากฏว่าผู้ตายมีพฤติการณ์เป็นอันตรายอย่างร้ายแรงและต่อเนื่อง การบรรจุกระสุนใหม่ จึงเป็นการเริ่มต้นมูลเหตุจูงใจใหม่ โดยปรากฏเป็นการฆ่าผู้อื่นแยกต่างหากจากอีกเหตุการณ์หนึ่ง เป็นการกระทำหลายกรรม ไม่ใช่การกระทำกรรมเดียว ที่จะปรับใช้มาตรา 192 วรรคสามได้

4.3 บทวิเคราะห์หลักและคำพิพากษาของศาลฎีกาเกี่ยวกับข้อเท็จจริงต่างกับฟ้อง

ในบทบัญญัติทางสารบัญญัติมีการบัญญัติความผิดเอาไว้ชัดเจนแล้ว และข้อเท็จจริงครอบคลุมถึงองค์ประกอบความผิด แต่ในทางวิธีสบัญญัติกลับไม่ปรากฏว่ามีกรบัญญัติไว้ในมาตรา 192 วรรคสาม ให้สอดคล้องกับหลักการดังกล่าว อาทิ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 831/2532 และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2624/2541 ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น นอกจากนี้ ผู้เขียนได้ตั้งข้อสังเกตว่า กรณีตัวที่โจทก์ฟ้องจำเลยในความผิดฐานลักทรัพย์ แต่ในทางพิจารณาได้ความว่า จำเลยกระทำคามผิดฐานกรรโชกทรัพย์ ศาลกลับลงโทษจำเลยในความผิดฐานกรรโชกทรัพย์ได้ เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 วรรคสาม ถือว่าไม่ใช่ข้อแตกต่างในสาระสำคัญ ทั้งที่ความผิดฐานกรรโชกไม่ใช่ความผิดในลักษณะเดียวกันกับการลักทรัพย์ อีกทั้งความผิดฐานกรรโชกทรัพย์ก็มีอัตราโทษที่สูงกว่าความผิดฐานลักทรัพย์ ในทางกลับกันหากเป็นกรณีที่โจทก์ฟ้องจำเลยกระทำคามผิดฐานลักทรัพย์ ในทางพิจารณาได้ความว่าการกระทำของจำเลยเป็นความผิดฐานวิ่งราวทรัพย์ ประกอบกับคำฟ้องของโจทก์ได้ระบุข้อเท็จจริงไปถึงการกระทำของจำเลยที่เข้าองค์ประกอบของความผิดฐานวิ่งราวทรัพย์ แต่เนื่องจากโจทก์ไม่ได้ขอให้ลงโทษจำเลยในความผิดฐานวิ่งราวทรัพย์ กล่าวคือในคำขอท้ายคำฟ้องโจทก์ขอเพียงให้ลงโทษความผิดฐานลักทรัพย์เท่านั้น ประกอบกับความผิดฐานวิ่งราวทรัพย์มีอัตราโทษที่สูงกว่าความผิดฐานลักทรัพย์ ศาลจึงลงโทษจำเลยฐานความผิดวิ่งราวทรัพย์ไม่ได้ ทั้งที่การกระทำคามผิดฐานวิ่งราวทรัพย์เป็นการลักทรัพย์โดยฉกฉวยเอาซึ่งหน้า อันเป็นความผิดในลักษณะเดียวกัน หรือกล่าวได้ว่า ความผิดฐานลักทรัพย์เป็นความผิดที่เคลื่อนกลืนกันอยู่ในความผิดฐานวิ่งราวทรัพย์ และข้อเท็จจริงได้ความว่าเป็นความผิดฐานวิ่งราวทรัพย์

โดยศาสตราจารย์พิเศษฐ์ เทชะบำรุง ได้มีความเห็นเกี่ยวกับการพิจารณาพิพากษาลงโทษจำเลยในอัตราโทษที่สูงกว่าโทษที่โจทก์ขอมาในคำขอท้ายฟ้องว่า “...ศาลมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีลงโทษจำเลยตามฐานความผิดที่พิจารณาได้ แม้ฐานความผิดนั้นจะมีอัตราโทษสูงกว่าความผิดที่โจทก์กล่าวมาในฟ้อง อาทิ กรณีที่โจทก์ฟ้องว่าจำเลยทั้งสามสมคบกันใช้อาวุธปืนขู่เข็ญบังคับให้ผู้เสียหายส่งให้ซึ่งทรัพย์อันเป็นความผิดฐานร่วมกันปล้นทรัพย์ และในทางพิจารณาได้ความว่าปล้นทรัพย์ แต่คำขอท้ายฟ้องโจทก์กลับระบุความผิดฐานชิงทรัพย์ ศาลจึงมีอำนาจลงโทษจำเลยในความผิดฐานปล้นทรัพย์ได้ ไม่เป็นการขัดต่อมาตรา 192 วรรคแรก แต่อย่างใด...”

จากข้างต้น จะเห็นได้ว่าในบทบัญญัติทางกฎหมายอาญานั้น มีบัญญัติเอาไว้ชัดเจน และข้อเท็จจริงในทางพิจารณาครอบคลุมถึงองค์ประกอบความผิดตามที่กำหนดไว้ในทางสารบัญญัติ แต่ในทางวิธีสบัญญัติกลับไม่ปรากฏว่ามีกรบัญญัติไว้ในมาตรา 192 วรรคสาม ให้สอดคล้องกับหลักการดังกล่าว จึงเป็นการย่อนแย้งกันเองระหว่างกฎหมายสารบัญญัติและกฎหมายวิธีสบัญญัติ โดยศาสตราจารย์ ดร. คณิต ฒ นคร ได้ให้ความเห็นว่า “...การตีความกฎหมายนั้น ต้องตีความให้สอดคล้องกันอย่างเป็นระบบกฎหมายด้วย...”⁹⁹ ด้วยเหตุนี้ การตีความกฎหมายมีความจำเป็นต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์เบื้องหลังกฎหมาย เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกันอย่างเป็นอันหนึ่งอัน

⁹⁹ คณิต ฒ นคร (เชิงอรรถ 8) 67.

เดียวกันและถูกต้องตรงกับข้อเท็จจริง อันผู้กระทำความผิดสมควรได้รับ ตามหลักการของหลักประกันในกฎหมายอาญา จึงควรมีการปรับปรุงและแก้ไขข้อบัญญัติของกฎหมายให้ครอบคลุมและมีความสอดคล้องกันเพื่อเกิดความเป็นธรรมต่อ คู่กรณีทุกฝ่ายต่อไป

4.4 บทวิเคราะห์และเปรียบเทียบหลักเกณฑ์และแนวคิดเกี่ยวกับข้อเท็จจริงแตกต่างในสาระสำคัญของ ประเทศไทยกับต่างประเทศ

จากการศึกษาหลักเกณฑ์และแนวคิดเกี่ยวกับข้อเท็จจริงแตกต่างในสาระสำคัญของประเทศไทยกับต่างประเทศ จะเห็นได้ว่า การพิจารณาหลักเกณฑ์เกี่ยวกับหลักข้อเท็จจริงต่างกับฟ้องในสาระสำคัญของ ประเทศไทย มีความจำเป็นต้องมีความเข้าใจในหลักเกณฑ์สำคัญเกี่ยวกับการทำคำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 วรรคแรก ประกอบกับหลักเกณฑ์การบรรยายคำฟ้อง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 158 คำฟ้องจึงเป็นสาระสำคัญในการดำเนินคดีอาญาของไทย โดยข้อเท็จจริงที่โจทก์ กล่าวหาจำเลยมาในคำฟ้องจะเป็นกรอบในการดำเนินการพิจารณาคดีและการพิพากษาของศาล ซึ่งศาลจะต้องพิจารณา และพิพากษาตามข้อเท็จจริงที่โจทก์ยื่นฟ้องมาเท่านั้น ห้ามมิให้พิพากษา หรือสั่งเกินคำขอ หรือที่มีได้กล่าวในฟ้อง โดยโจทก์จะต้องถือข้อเท็จจริงในคำฟ้องเป็นหลักในการพิสูจน์ความผิดของจำเลย ดังนั้น โจทก์จึงต้องบรรยายฟ้องให้ ครบถ้วน และจำเลยก็ต้องถือคำฟ้องของโจทก์เป็นหลักในการให้การเพื่อต่อสู้คดี เพื่อป้องกันการหลงต่อสู้คดี ดังนั้น หากข้อเท็จจริงที่ได้ในทางพิจารณาต่างกับข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำฟ้อง ศาลจะลงโทษจำเลยไม่ได้ ตามหลักห้ามมิให้ พิพากษาหรือสั่งเกินคำขอ หรือที่มีได้กล่าวในฟ้อง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 วรรคแรก และแม้จะมีการกำหนดข้อยกเว้นในวรรคสอง และวรรคสาม ก็ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ เนื่องจากยังคงมี ปัญหาในเรื่องของการตีความในตัวบท อันส่งผลต่อการพิจารณาของศาล

ในส่วนของประเทศอังกฤษ หลักเกณฑ์เกี่ยวกับข้อเท็จจริงต่างกับฟ้องของประเทศอังกฤษนั้น จะถือว่าเป็น ข้อเท็จจริงต่างกับฟ้องก็ต่อเมื่อข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำฟ้องกับข้อเท็จจริงที่ได้ในทางพิจารณาแตกต่างกันใน สาระสำคัญและเป็นผลเสีย ซึ่งผลในทางกฎหมายตามแนวความคิดของประเทศอังกฤษมีว่า ในกรณีที่ฟ้องจำเลยเป็น ความผิดฐานหนึ่งจะลงโทษจำเลยในความผิดฐานอื่นที่มีลักษณะแตกต่างไปจากความผิดที่ฟ้องไม่ได้ แต่ด้วยการ บรรยายฟ้องของอังกฤษที่มีลักษณะเป็นการบรรยายฟ้องเพียงสั้น ๆ เพื่อให้เข้ากับองค์ประกอบของฐานความผิดใน ลักษณะเป็นกระทำความผิดเช่นเดียวกับประเทศไทย ทำให้เกิดการยกฟ้อง ในกรณีข้อเท็จจริงต่างจากฟ้องเป็น จำนวนมากเช่นเดียวกัน ทั้งนี้ ประเทศอังกฤษได้แก้ปัญหากการยกฟ้อง ด้วยการนำข้อไว้ในหลัก Lesser included offence มาพิจารณา ประกอบกับบอออกกฎหมายเพื่อกำหนดข้อยกเว้นในกรณีความผิดพิเศษที่กฎหมายกำหนดให้ ความผิดที่พิจารณาได้ความกับความผิดที่ฟ้องไม่แตกต่างกัน ศาลสามารถลงโทษจำเลยในความผิดที่ได้ในทาง พิจารณาได้ จากการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ทำให้ศาลสามารถลงโทษผู้กระทำความผิดได้ และลดปัญหากการยก ฟ้อง แต่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างแท้จริง เพราะหากมีความผิดใดเกิดขึ้นนอกเหนือจากที่กฎหมาย กำหนด ก็ยังคงเป็นปัญหาเช่นเดิม

และในส่วนของประเทศสหรัฐอเมริกา การพิจารณาหลักเกณฑ์เกี่ยวกับข้อเท็จจริงต่างกับฟ้องจะใช้ “หลักการกระทำในทางประวัติศาสตร์อันเดียวกัน” กล่าวคือ ข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำฟ้องกับข้อเท็จจริงที่ปรากฏ ในทางพิจารณาจะต้องเป็นเหตุการณ์ในทางประวัติศาสตร์เดียวกัน ศาลจึงมีอำนาจที่จะลงโทษจำเลยในความผิดที่ กล่าวมาในคำฟ้องได้ ทำให้การคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับเวลากระทำความผิด หรือสถานที่ที่เกิดการกระทำความผิด หรือ

บุคคลที่ได้รับความเสียหาย หรือในข้อเท็จจริงอย่างอื่น ๆ ไม่ถือเป็นข้อเท็จจริงต่างกับฟ้องที่แตกต่างในสาระสำคัญ และไม่เป็นการพิพากษาเกินคำขอหรือคำฟ้อง ศาลมีอำนาจลงโทษจำเลยในความผิดที่ได้ในทางพิจารณาได้ ทำให้ไม่เกิดปัญหาข้อเท็จจริงต่างจากฟ้อง และเพื่อไม่ให้จำเลยเสียเปรียบในการต่อสู้คดีนี้ อาจมีการเลื่อนการพิจารณาคดีนี้ออกไปเพื่อให้โอกาสจำเลยที่จะเตรียมการต่อสู้คดีในข้อกฎหมายใหม่ ตาม German Code of Criminal Procedure มาตรา 265

จากการวิเคราะห์ข้างต้น ผู้เขียนเห็นว่า ประเทศไทยควรปรับใช้วิธีการแก้ไขปัญหาลักษณะเกี่ยวกับเวลากระทำ ความผิดด้วยการบรรยายข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเวลากระทำ ความผิดตามลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเช่นเดียวกับ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ทำให้ไม่เกิดความคลาดเคลื่อนของเวลากระทำ ความผิดอันจะทำให้ศาลสามารถพิจารณาพิพากษา ลงโทษจำเลยได้ เนื่องจากเป็นการพิจารณาพิพากษาคำฟ้อง

ปัญหาการคลาดเคลื่อนของสถานที่กระทำความผิดนั้น หากนำการบรรยายข้อเท็จจริงตามลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเช่นเดียวกับสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมาปรับใช้ จะทำให้ศาลพิจารณาพิพากษาลงโทษจำเลยได้ตามคำฟ้องของโจทก์

ปัญหาข้อเท็จจริงตามฟ้องเกี่ยวกับฐานความผิด ควรปรับใช้วิธีการแก้ไขปัญหาลักษณะเดียวกับสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีที่ว่า หากปรากฏว่าข้อเท็จจริงตามฟ้องกับข้อเท็จจริงในทางพิจารณาต่างกัน ศาลมีอำนาจพิจารณาพิพากษาลงโทษจำเลยตามความที่ได้ในทางพิจารณาได้ เฉพาะการต่างกันระหว่างการกระทำความผิดในลักษณะเดียวกันตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายอาญา นอกจากนี้ควรคำนึงถึงหลักคุณธรรมทางกฎหมาย หากฐานความผิดใดที่มีคุณธรรมทางกฎหมายมุ่งคุ้มครองอย่างเดียวกัน ย่อมไม่ถือว่าแตกต่างกันในข้อสาระสำคัญ

และปัญหาข้อสาระสำคัญระหว่างเจตนากับประมาทนั้น จะเห็นได้ว่า ประเทศอังกฤษ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศไทย มีการแยกเจตนากับประมาทออกจากกันอย่างชัดเจน จึงไม่ควรกำหนดให้เจตนากับประมาทเป็นเพียงรายละเอียดที่ไม่ถือว่าต่างกันข้อสาระสำคัญ

บทสรุป และข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาพบว่า บทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 เป็นการกำหนดหลักหลักการพิพากษาไม่เกินคำขอในคดีอาญา โดยวรรคแรกเป็นการกำหนดขอบเขตการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลเพื่อคุ้มครองสิทธิในการต่อสู้คดีของจำเลย ที่ว่า "...ห้ามมิให้พิพากษาหรือสั่งเกินคำขอหรือที่ได้กล่าวในฟ้อง..." กล่าวคือ ศาลไม่อาจนำข้อเท็จจริงที่ไม่ได้ปรากฏในคำฟ้องมาพิจารณาพิพากษาคดีลงโทษจำเลย แม้ข้อเท็จจริงในทางพิจารณาจะปรากฏว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริง หรือนำข้อเท็จจริงที่ปรากฏในทางพิจารณาซึ่งตรงกับข้อเท็จจริงที่กล่าวมาในคำฟ้อง แต่ไม่ได้ขอให้ลงโทษจำเลยตามข้อเท็จจริงนั้นในคำขอท้ายฟ้องมาลงโทษจำเลย หากศาลพิพากษาในเรื่องที่นอกเหนือคำฟ้องหรือคำขอของโจทก์ ย่อมก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่จำเลย เพราะจำเลยไม่สามารถเตรียมข้อเท็จจริงในการต่อสู้คดีได้ทัน ด้วยเหตุนี้ ศาลต้องยกฟ้องในทุกกรณีที่ข้อเท็จจริงต่างจากคำฟ้องหรือคำขอ ดังนั้น เพื่อสร้างดุลยภาพในกระบวนการยุติธรรม จึงจำเป็นต้องควบคุมและปราบปรามอาชญากรรมโดยการกำหนดข้อยกเว้นของหลักดังกล่าว ไว้ในวรรคสอง ที่ว่า "...เว้นแต่ข้อแตกต่างนั้นมีใช้ในข้อสาระสำคัญและทั้งจำเลยมิได้หลงต่อสู้ ศาลจะลงโทษจำเลยตามข้อเท็จจริงที่ได้ความนั้นก็ได้..." กล่าวคือ การที่ศาลจะลงโทษจำเลยได้ต้องปรากฏว่าข้อเท็จจริงที่ได้ในทางพิจารณาตรงกับข้อเท็จจริงที่ปรากฏคำฟ้องในส่วนที่เป็นสาระสำคัญ หากไม่ตรงกับข้อเท็จจริงในส่วนที่เป็น

สาระสำคัญ ย่อมถือว่าเป็นข้อเท็จจริงต่างกับฟ้อง ประกอบกับจำเลยหลงต่อสู้ ศาลต้องยกฟ้อง ซึ่งการพิจารณาวรรคสอง นั้น ต้องพิจารณาควบคู่ไปกับวรรคสาม ที่ว่า“...ในกรณีที่ข้อแตกต่างนั้น เป็นเพียงรายละเอียด เช่น เกี่ยวกับเวลา หรือ สถานที่กระทำความผิด หรือต่างกันระหว่างการกระทำผิดฐานลักทรัพย์ กรรโชก ฉ้อโกง ยักยอก และรับของโจร หรือ ต่างกันระหว่างการกระทำผิดโดยเจตนา กับประมาทมิให้ถือว่าต่างกัน ข้อสาระสำคัญ เว้นแต่จะปรากฏแก่ศาลว่า การที่ฟ้องผิดไปเป็นเหตุให้จำเลยหลงต่อสู้...” เพื่อให้ทราบว่าข้อแตกต่างใดถือเป็นเพียงรายละเอียดไม่ใช่สาระสำคัญ เนื่องจากข้อความในวรรคสามเป็นการขยายคำว่า “ข้อแตกต่างที่มีใช้สาระสำคัญ”

จะเห็นได้ว่าบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในมาตรา 192 ข้างต้นนั้น เป็นการสร้างดุลยภาพระหว่าง Crime control กับหลัก Due process แต่ความในวรรคสามนั้น ทำให้เกิดปัญหากรณีที่ศาลไม่อาจนำบทบัญญัติที่ไม่ได้กำหนดไว้ในวรรคสามมาพิจารณาพิพากษาลงโทษจำเลย แม้ข้อเท็จจริงในทางพิจารณาคอบคลุมถึงองค์ประกอบความผิดก็ตาม ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2624/2541 4976/2556 831/2532 และ 4/2530 เป็นต้น อันทำให้ทำให้ประสิทธิภาพในการควบคุมและปราบปรามอาชญากรรมลดลง

จากปัญหาดังกล่าว จึงได้มีการการศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีแก้ไขปัญหาคriminalข้อเท็จจริงต่างจากฟ้องในสาระสำคัญของต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศอังกฤษ และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี โดยพบว่า ประเทศอังกฤษจะถือว่าเป็นข้อเท็จจริงต่างกับฟ้องก็ต่อเมื่อข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำฟ้องกับข้อเท็จจริงที่ได้ในทางพิจารณาแตกต่างกันในสาระสำคัญและเป็นผลเสีย ทั้งนี้ ประเทศอังกฤษได้แก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยการนำข้อยกเว้นในหลัก lesser included offence มาพิจารณา ประกอบการออกกฎหมายเพื่อกำหนดข้อยกเว้นในกรณีความผิดพิเศษที่กฎหมายกำหนดให้ความผิดที่พิจารณาได้กับความผิดที่ฟ้องไม่แตกต่างกัน ศาลสามารถลงโทษจำเลยในความผิดที่ได้ในทางพิจารณาได้ ส่วนสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี การพิจารณาหลักเกณฑ์เกี่ยวกับข้อเท็จจริงต่างกับฟ้องจะใช้ “หลักการกระทำในทางประวัตินเดียวกัน” กล่าวคือ การบรรยายข้อเท็จจริงในคำฟ้องเป็นลำดับเหตุการณ์ ทำให้การคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับเวลากระทำความผิด หรือสถานที่ที่เกิดการกระทำความผิด หรือบุคคลที่ได้รับความเสียหาย หรือในข้อเท็จจริงอย่างอื่นๆ ไม่ถือเป็นข้อเท็จจริงต่างกับฟ้องในสาระสำคัญ ทำให้ไม่เกิดปัญหาข้อเท็จจริงต่างจากฟ้อง

จากการศึกษาพบว่า ประเทศไทยควรปรับแก้ไขบทบัญญัติมาตรา 192 วรรคสาม ดังนี้

1. เวลากระทำความผิด

ความผิดบางฐานเวลากระทำความผิดถือเป็นสาระสำคัญ แต่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 วรรคสาม กลับกำหนดว่า “เวลากระทำความผิด” ไม่ถือเป็นข้อแตกต่างในสาระสำคัญ จึงทำให้เกิดปัญหาในกรณีที่การกระทำความผิดบางฐาน เวลาถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของความผิด ดังนั้น จึงควรมีการกำหนดข้อยกเว้นเพิ่มเติมว่า “...เว้นแต่ความผิดที่ได้กระทำนั้น เวลาถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของความผิด...” และควรมีการกำหนดหลักเกณฑ์การบรรยายข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเวลากระทำความผิดตามลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เพื่อป้องกันปัญหาความคลาดเคลื่อนของเวลากระทำความผิดและการพิจารณาพิพากษาเกินคำฟ้องหรือคำขอ

2. สถานที่กระทำความผิด

การคลาดเคลื่อนของสถานที่กระทำความผิดในบางฐานความผิดนั้น อาจทำให้จำเลยได้รับโทษหนักขึ้น สถานที่กระทำความผิดจึงถือเป็นสาระสำคัญ ดังนั้น จึงควรมีการกำหนดข้อยกเว้นเพิ่มเติมว่า “...เว้นแต่ความผิดที่ได้กระทำนั้น สถานที่ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของความผิด...” และควรมีการกำหนดหลักเกณฑ์การบรรยาย

ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสถานที่กระทำความผิดตามลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเช่นเดียวกับกรณีของเวลากระทำความผิด เพื่อป้องกันปัญหาความคลาดเคลื่อนของสถานที่กระทำความผิดและการพิจารณาพิพากษาเกินคำฟ้องหรือคำขอ

3. ฐานความผิด

เดิมในส่วนของฐานความผิดนั้น มีระบุเพียงฐานความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ทั้งการระบุดังกล่าวไม่มีความสมบูรณ์และครบถ้วน จึงทำให้เกิดปัญหาในกรณีความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่ยังไม่ได้ระบุและฐานความผิดอื่น นอกเหนือจากนี้ จึงควรแก้ไขข้อความเดิมที่ว่า “...หรือต่างกันระหว่างการกระทำผิดฐานลักทรัพย์ กระชอก รีดเอาทรัพย์ ฉ้อโกง โกงเจ้าหนี้ ยักยอก รับของโจร และทำให้เสียทรัพย์...” เป็น “...หรือต่างกันระหว่างการกระทำความผิดในลักษณะเดียวกันตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายอาญา” และควรมีการกำหนดหลักเกณฑ์การใช้ดุลพินิจเกี่ยวกับการพิจารณาข้อเท็จจริงต่างกับฟ้องของศาล โดยให้ศาลคำนึงถึงคุณธรรมทางกฎหมาย หากข้อเท็จจริงใดที่มีคุณธรรมทางกฎหมายมุ่งคุ้มครองอย่างเดียวกัน ย่อมไม่ถือว่าแตกต่างกันในข้อสาระสำคัญ

4. จากตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4/2530 จะพบว่าปัญหาเกี่ยวกับข้อเท็จจริงในคำฟ้องต่างกับข้อเท็จจริงที่ปรากฏในทางพิจารณาอย่างชัดเจน ในเรื่องของการกระทำโดยเจตนากับประมาทว่าไม่ใช่ต่างกันเพียงรายละเอียด แต่การกระทำนั้นเป็นสาระสำคัญของความผิด ดังนั้น จึงไม่ควรระบุให้การกระทำโดยเจตนากับประมาทเป็นเพียงรายละเอียด ไม่ใช่ข้อสาระสำคัญ ด้วยเหตุนี้ จึงควรนำข้อความดังกล่าวออก

ทั้งนี้ เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายอาญาให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ตามวัตถุประสงค์เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมนั้น การใช้การตีความของกฎหมายทั้งทางวิธีสบัญญัติต้องสอดคล้องรับกันกับกฎหมายสารบัญญัติ หากมุ่งเน้นหลักสิทธิในการต่อสู้คดีของจำเลย ไม่มีการผ่อนคลายนัยหลักการตีความตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา 192 ศาลต้องยกฟ้องในทุกกรณีที่ข้อเท็จจริงต่างจากฟ้อง ในทางกลับกันหากมุ่งเน้นการควบคุมอาชญากรรมก็จะทำให้สิทธิเสรีภาพของจำเลยหายไป เมื่อมีการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการตีความในข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญแล้ว จะเป็นการแก้ไขปัญหากับหลักในการใช้ดุลพินิจของศาลไปด้วย

บรรณานุกรม

หนังสือ

- เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, *กฎหมายอาญาภาคความผิด เล่ม 3* (พิมพ์ครั้งที่ 2, บริษัท กรุงสยาม พับลิชชิ่ง จำกัด 2555).
- โกเมน ภัทรภิรมย์, *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา : วิธีพิจารณาชั้นศาล* (พิมพ์ครั้งที่ 3, มิตรนราการพิมพ์ 2530).
- คมพล จันทรหอม, *คำอธิบายกฎหมายอาญาภาคความผิด* (เล่ม 3 พิมพ์ครั้งที่ 7, วิญญูชน 2565).
- คณิต ณ นคร, *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา* (เล่ม 1 ,พิมพ์ครั้งที่ 10, วิญญูชน 2564).
- *กฎหมายอาญา ภาคความผิด* (พิมพ์ครั้งที่ 11, วิญญูชน 2559).
- *กฎหมายอาญา ภาคทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 7, วิญญูชน 2563).
- จิตติ ดิงศภัทย์, *กฎหมายอาญา ภาค 1* (พิมพ์ครั้งที่ 11, บริษัท ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่ง จำกัด 2555).
- ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ และรณกรณ์ บุญมี, *กฎหมายอาญา ภาคทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 23, วิญญูชน 2564).
- ธานีศ เกศวพิทักษ์, *คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2* (พิมพ์ครั้งที่ 13, สำนักฝึกอบรมศึกษากฎหมาย แห่งเนติบัณฑิตยสภา 2559).
- เปลียน ลีละศร, *วิชาข้อเท็จจริง* (สำนักฝึกอบรมวิชาว่าความ 2546) 55-64.
- ไพโรจน์ วายุภาพ, *ข้อเท็จจริงและการวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริง* (พิมพ์ครั้งที่ 2, ร้านหนังสือปณรัชช 2560).
- สุนติ คงเทพ, *หลักการทางทฤษฎีและภาคปฏิบัติ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192* (สำนักพิมพ์ นิติธรรม 2557).
- สุพิศ ปราณีตพลกรัง, *ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ตามประมวลกฎหมายอาญา* (สำนักพิมพ์นิติธรรม 2559).
- สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล, *คำอธิบายความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ตามประมวลกฎหมายอาญา* (พิมพ์ครั้งที่ 6, วิญญูชน 2559).
- แสวง บุญเฉลิมวิภาส, *หลักกฎหมายอาญา* (พิมพ์ครั้งที่ 4, วิญญูชน 2546).
- หยุด แสงอุทัย, *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 21, สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2560).

วิทยานิพนธ์

- ธีระ ละมุลตรี, 'หลักการพิพากษาไม่เกินคำขอ : ศึกษาปัญหาการบรรยายฟ้อง' (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตร มหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2548).
- นพดล ลอยลม, 'การพิพากษาไม่เกินคำขอตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 : ศึกษากรณีการเริ่มต้นคดีด้วยการกล่าวโทษในคดีอาญาแผ่นดิน แต่ศาลพิพากษาในคดีความผิดต่อส่วนตัว' (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2557).
- นลินอร ธิบัติ, 'ความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคล : ศึกษากรณีกระทำผิดโดยประมาท' (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตร มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2551).
- ปรัชญา บุญวุฒิ, 'ขอบเขตการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล : ศึกษาจากวัตถุแห่งคดี' (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตร มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต 2561).
- ปานรวี ชีวิตโสภณ, 'ปัญหาความรับผิดทางอาญาในการกระทำโดยประมาทของแพทย์' (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตร มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2551).

พงษ์รัตน์ เครือกลิ่น, 'ข้อเท็จจริงต่างกับฟ้องในคดีอาญาของไทย' (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2528).

เว็บไซต์

นิรมล ยินดี, 'การตีความกฎหมาย Interpretation of Law' (web.graduate.sru.ac.th, 2 ธันวาคม 2561 <<https://graduate.sru.ac.th/wp-content/uploads/2018/11/ppt-การตีความกฎหมายอาญา.pdf>> สืบค้นเมื่อ 21 เมษายน 2565).